

רפא. (ב) דע והבן אע"פ שאמרו חכמים (א) יפה תענית לחלום כאש לנעורת לא אמרו אלא [ע"ב] בעושה תשובה עם התענית. הרי יהודי אחד ראה בחלום בט' בתשרי והתענה בט' בתשרי וביה"כ הרי ב' ימים ולילה ולא הועיל לו הרי לפי שמראין לו חלום קשה שיפספש במעשיו כי התענית במקום חטאת מה קרבן אין מועיל בלא תשובה שנאמר (משלי כא כז) זבח רשעים תועבה אף תענית חלום [אינו מועיל בלא] תשובה מה (3) שמתענין לאחר חג המצות ולאחר חג הסוכות לא בעבור שחוטאין שלא היו קוראין בספר התורה כמו לפני ראש השנה ויום הכפורים שאין קורין בתעניות על כפרת עונם לזכרם ביום הדין לטובה אבל אילו תעניות בשביל הנשמים במרחשוון מתענין בשבוע ראשון כשאין חל ראש חדש מרחשוון בשבת בעבור יורה ישיבא על הורעים לברכה (ב) ובאייר מפני מלקוש על התבואה שכבר גדלה שלא תלקה בשדפון ובירקון לכך קורין בספר התורה כמו שהיו הראשונים עושים בתעניות כדי שירד המטר לברכה:

רפב. (ג) מה שכת' (ויקרא ה י) ונסלח לו כשהביא קרבן על המזיד בשבועת העדות ובשבועת הפקדון ובאשם שפחה חרופה (א) זהו כשעשו תשובה:

רפג. (ג) על השגנות מביאין קרבן ואם אין קרבן נענשין עליהם אע"פ שאין בוזנתו לכך. מלך שגור שלא להחליף מעות ושנה אחד והחליף ושמע המלך היוכל לומר שנית הירצהו או הישא פניו לפטור גם עתה בדבר הזה כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה לבלתי לומר לפני המלך כי שגנה היא:

רפד. התורה חסה על ממונם של ישראל שהרי בענין קרבנות מצריך ב' כתובים לעכב (ויקרא א ה) ושחט את בן הבקר (א) מתעסק בקדשים מניין (שם כב כט) לרצונכם תזכו לדעתכם וזכו להביא לידי פסול הקרבן שהתורה חסה על ממונם של ישראל (ב) ועוד כדי שלא יבא לידי מחלוקת שהיה ישראל אומר לכהן תפרע לי והכהן בשביל כן לא היה מודיע ובשביל שהקרבן על ידי כהן חקל ושינה עליו לעכב:

רפה. היה דבר ה' אלי ואדבר אליכם השכם ודבר ולא שמעתם (ירמיה כה ג) אשכים כתיב כשהייתי משכים היה הדיבור יוצא בפ' ומקיש לדבר ה' לומר אף (א) אם השכים ונסל פסוק בפ' הרי היא נבואה קטנה ונפקא מינה אם פסוק של פורענות הוא צריך תענית דבר אחר השכם ודבר בדברי תורה כמו (ב) (בראשית כח מז) ויקץ יעקב משנתו (תהלים קלט יח) הקיצותי ועודי עמך והשכם ודבר את שמע:

רפו. (ד) המתענה בשבת תענית חלום ולמחר ראש חדש או חולו של מועד או פורים או ע"כ או חנוכה לא יתענה אלא לאחר כך יתענה יום אחר על שהתענה אבל אם התענה ביום טוב בשביל חלום ביום טוב אחרון למחר יתענה:

(6) כ"ו. (3) כ"ז ופסול לקמן ס' סמכ"ס. (ג) כ"ח. (ד) כ"ט.

רפא. (ב) שבת ו"א א'. (3) כן כתב המדרכי תענית ס' תרכ"ט אבל הרא"ש תענית פ"א ס' כ' כתב דהטעם כי אולי חטאו כמו בני איוב ומשום כתב שאין קורין ויחל. והתוס' קרושין פ"א א' ד"ה סקבא כתבו ג"כ כהרא"ש יעו"ש. ובאורחות חיים דף צ"ב כתב שיש מתענין ב' וה' גם אחר שבועות ועיין ב"י א"ח ס' תכ"ט, ומתוס' ב"ק פ"א א' ד"ה כדי משמע שנהגו להתענות בב' וה' בכל ימות השנה ובכלכו סימן ס"א כתב: נהגו כל ישראל להתענות ב"ה אחר הפסח ואחר סוכות משום סקבא דשחא. וד"ת בספר הישר סימן תקל"ז והרוקח ס' ר"ט כתבו כדמשמע מדרכי התוס' בב"ק הנ"ל. ובמחזור ויטרי ס' רע"א ובהלכות גדולות הלכות תענית כתבו: גזרו אבותינו שיהו מתענין בב' וה' מפני ג' דברים כו'. ובמהר"ל כתב: באייר מתענין תעניות בה"ב כו' וכן מתענין אותם אחר חג הסוכות וסמכו משום שנאמר עבדו את ה' בשמחה וגילו בירעה ר"ל במקום שמחה שם תהא רעה תענית. מדרש.

רפב. (ה) שבועות ו"ג א'.

רפג. (ב) חולין ו"ג א'. (3) כל דברי הסימן אינו מוכן וצ"ע.

רפה. (ב) ברכות נ"ה א'. (3) מדרש רבה בראשית פס"ט: ממשנתו.

רפז. (6) מי שהתענה בשבת תענית חלום לא יתפלל ענינו כי לא יוכל לומר ביום צום תעניתו ובצרה גדולה אנחנו כי לא יתכן לומר כן בשבת:

רפה. (6) כשיחל כששי יום תענית שקורין בו ויחל אז טוב שלא ילכו מבעוד יום לבית הכנסת לכך טוב אז לאחר ולא להקדים:

רפט. (3) ואם אדם רואה מאורות לוקים כגון (א) לבנה צריך להתענות שהרי בשביל חלום מתענה בשביל כל העולם לא כל שכן. וכן הנביא כשהיה רואה פורענות היה מתפלל ואומר להם שיצומו וישומו וזהו שנא' (ירמיה יד יב) כי יצומו (ב) אינני רוצים:

רצ. (1) מה שמתענין (א) ביום שמת אביהן שהרי דור התענה על שאול כי קראו אבי וצם על יהונתן ועל אבנר כי יש לצום על מיתת אדם חשוב וכתוב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ב) כי אמרו הואיל ופשענו שהנחנו הלילה הזקן לבדו לכך אירע לו בשבילנו לכך נדרו שלא לאכול גיד הנשה דבר אחר דין שהאב והבן גוף אחד שיצטערו הבנים:

רצא. (7) כי היה מעשה ברב סעדיה בן יוסף החכם באחד שהלך למדינת הים עם עבדו והוליד עמו ממון גדול ואשתו היתה מעוברת לימים מת האדון והניח כל הממון והלך העבד והחזיק בנכסים ואמר העבד אני בנו כשגדל הבן שהולידה שמע שמת אביו הלך לתבוע נכסיו שהחזיק בהם העבד ונתחתן בגדולי הדור והיה ירא הבן לפתוח [פיו] פן יהרגוהו ונתאכזר בבית רב סעדיה והניח לפניו לאכול ולא אבל עד ששם לפניו אלו הדברים נתן לו עצה לדבר אל המלך הלך ובכה ויתחנן לפני המלך ושלח המלך אחר רב סעדיה לדרן דין זה וצוה רב סעדיה להקזי דם בספל ולקח עצם לעומת העצם של אבי הבן והניחו בספל העבד ולא נבלע הדם ולקח העצם ושם אותו בספל הבן ונבלע הדם בעצם (א) כי היו גוף אחד ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו שבא הרי נאה וראוי לבן שיתעצב ביום מיתת אביו וכן אמר איוב כי לא סגר דלתי בסגני ולא אמה בסגן אמי שהכל כגוף אחד וכתוב ויקלל את יומו וירמיה בן עשה שלעולם לשנה הבאה באותו יום לא היה שמח לכך יש להתענות ביום שמת אביו. (ב) אחרים מת אביו באדר ראשון והבן מתענה באותו יום שמת אביו ובשנה פשוטה היה מתענה בשבט ואדר מספיקא:

רצב. (1) מי שמת אביו בפורים (א) לשנה הבאה לא יניח לשלוח מנות ובאותו פורים ישלח לעניים מעות או בשר ואם מת לו מת סמוך לפורים אם ירצה לשלוח לעניים ישלח מעות או בשר ורק לא תפנקים שהם עשויים לשמחה וכל דבר שמחה לא ישלח ולא ישלחו לו:

רצג. (2) ולא נחלו על שבר יוסף (עמוס ו ו) (א) שצריך אדם להצטער כשמצטערין הציבור ועל תלמידי חכמים שמתו (ב) ומתים בניו כדי שיבכה לפי שלא בכה על מיתת צדיקים:

(6) כ"ט. (3) ר"ל. (2) ר"ל. (1) חס"י. (2) חס"י. (3) חס"י. (4) חס"י. (5) חס"י. (6) חס"י.

רפז. (6) סוכה כ"ט א' וילקוט בא סימן קפ"ח. (3) צ"ל אינני שומע אל רננים וכי ועלו עולה ומנחה. **רצ. (6)** קצת ראיה לזה מהא דאמרו בשבועות כ' ב' נדרים י"ב א': ביום שמת בו אביו ואמו מובא בכלבו דין ק"ד ועיון יו"ד סי' ת"כ סי"ב ברמ"א. (3) מובא בילקוט ראובני ובש"ך על התורה בשם רבנו, והחוקיני כתב בפרשת וישלח: בדיון שיש להעניש את בני ישראל מאכילת גיד הנשה שהניחו את אביהם הולך יחידי כדכתיב ויחר יעקב לבדו.

רצא. (7) ועיון ב"ב נ"ח א' ברשב"ם ד"ה אמר להו: שלא רצה לחבוט על קברו של אביו ועיון ברכות י"ח ב': בעניא אבא בר אבא, ועל המעשה הזה בכלל ועיון דברי ה' שיר' בבב"ע תפ"ט צד 37. (3) כפול לקמן סימן תתשנ"ד ועיון מגן אברהם סי' תקס"ח סק"ב.

רצב. (1) המג"א או"ח סימן תרצ"ו סק"א גרים: לשנה הבאה ישלח מנות ויע"ש. **רצג. (2)** תענית י"א א'. (3) שבת ק"ה ב'.

רצד. 6) ביום טובה (קהלת ז יד) ששמע שמועה טובה היה בטוב דלא להתענא ולמספר וכיום רעה שמת תלמיד חכם שלא תראה כטוילים וכיום רעה שטובעת אשה בנהר ראה אותה והצילה:

רצה. אדם אחד בא לעיר והגיד לחכם שמת רבו מובהק ולא רצה לטעום אמרו לו למה אמר כי הביאני לחיי העולם הבא ולא אותי בלבד אלא אף רבים היו צריכין לו. וכתוב (ש"ב א יב) ויספרו ויבכו ויצמו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב וכתוב (שם שם יא) ויחוק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו וכת' (שם שם ג לה) כי אם לפני בוא השמש אטעם לחם או כל מאומה הרי על כיוצא באילו שרבים צריכים להם אע"פ שהוא אינו צריך [לו צריך] להתענות כששמע (א) ואין לו לבקש רעה עליו אלא שיצילנו ממנו: רצו. 3) אחד היה לו יהודי שונא וחלה והתענה עליו כדי שירפאהו הקב"ה אמרו לו והרי ציערך כמה פעמים אמר צריכים לו רבים וכתוב (שם שם א יב) ויספרו ויבכו ויצמו עד הערב על שאול וגו':

רצז. בספרי (א) בעניין (במדבר יא טז) אספה לי שבעים איש מוקני ישראל וכן אתה מוצא שהמקום מצטער על זקן אחד כננר כל ישראל שנאמר (ישעיה מז ו) קצפתי על עמי חללתי נחלתי [כביכול] מחוללין על הכל אבל על זקן הכבוד עולך מאד זקן כשר כשמת לא יתכן לשרים באותו יום לשמוח ולשמע קול שירים כדי שלא ישמח כשהיה מת שום אדם צדיק כשר היה צדיק אחד אומר לחביריו לנשמעים לו לא יתכן היום בתפנוקים ולכן נכשל [נבל] על שחטא ברוד (ב) כי כשמת שמואל הנביא היה נבל עושה משתאות ושיכור ולא יתכן שיהא אדם שריו בתענונים ותפנוקים אבל בשבת יאכל וישתה (קהלת ז יד) ביום טובה היה בטוב:

רצח. (ישעיה נז יב) אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר גדול יתר מאד (שם נז א ב ג ד) הצדיק אבר ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו ואחם קרבו הנה בני עננה זרע מנאף ותונה על מי תתענונו, הרי מאלה המקראות משמע שלא יקרא אדם את חבירו לשחות יין כשצדיק נפטר לעולמו או נמסר להריגה שלא יתכן לאדם לשמוח בימי אבל שהצדיק בצער וזהו אתיו אקחה יין וסמך לו הצדיק אבר הרי כשמת הצדיק לא יתכן לשבת במשתה היין ועל זה נענש נבל ואם יש נשואין לאחר שמת הצדיק ראוי למעט בשמחה כמו שגורו (א) כשמת רב. רצט. מעשה שמת צדיק אחד ובאותו יום טבלה אשת חסיד אחד באותה לילה לא רצה לשמש מיטתו.

ש. כתיב (שמות לד ז) פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים ובורע עלי לעולם ואילו כתיב כל עון האבות פוקד היה [ע"ב] משמע כל מיני עון אלא פוקד [עון] במקום שכתב ערירים הורע נכשלים אין כתיב כל עון אם קבלו האבות עליהם כל תשלום פורענות מקילים מעל הבנים ואם לאו הכל על הורע וכן הוא אומר (מ"א כא כט) יען כי ננע אחאב לכן לא אביא הרעה בימיו ורוד שקבל הפורענות עליו הקלו מעל זרעו וכשיש למידת פורענות אריכות אז יש כלייה שנאמר (בראשית ז ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה לכך כת' (שם שם ז

(ח) תפ"ז. 3) כסול לקמן סי' תתכ"ה.

רצה. (ה) הלשון צריך תיקון ואולי צ"ל ויש לו לבקש כי יצילנו מן הרעה הבאה עליו.

רצז. (ה) בהעלותך פ"סא צ"ב. 3) מדרש שמואל פרשה כ"ג.

רצה. (א) שבת ק"א א'.

אמחה את האדם ולנכוכר נצר ע' שנה לכך לא נשאר שם ושאר נין ונכד וכשמהרה נעשה הנקמה משאירין קצת וכתיב (שם טו טז) כי לא שלם עון האמורי והאריך להם לכך (דברים כ טז) לא תחיה כל נשמה וכתיב (דניאל ט יד) וישקוד על הרעה לכן כתיב (ישעיה א ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריר כמעט ועל בני עלי לא נתקיים פוקד עון אבות עד רבעים אלא יותר כי עון אחת שעושה פעם אחת פוקד עד רבעים אם כפל אותו עון הרי עד ח' ואם הרבה עונות הרי פוקד על כל דורות ובני עלי הרבו עד שיהיה עון לכל דור ודור והואיל ואמרו (א) צדיק ורע לו צדיק בן רשע אע"פ שאין אוהוין מעשה אבותיהן בידיהן מאחר שחפץ לירש אביו גם הרע יקבל כך בניו של עלי ובניהם. פוקד עון אבות ואמו לא נאמר לכך אמר במקום אחר (תהלים קט יד) וחטאת אמו אל תמח ובנות לא הזכיר אלא בנים לפי שאינן יורשות וברשות אחרים הן. דבר אחר בנים ואשתו של אדם יכולין למחות כדאמר (ב) גבי נעמי ובניה (ג) ובתו של ר' חנניה בן תרדיון לפי שביד האב להשיא את בתו ולקבל קדושה ולהפך נדרה בירמיה מצאנו (ירמיה טז ג) על הבנים ועל הבנות הילודים במקום הזה בפרשה לא תקח אשה במקום הזה. וביחזקאל כת' (יחזקאל יד כ) אם בן אם בת יצילו הרי בנים ובנות לוקים בעון אבותם וכן אם חוטאים בנים אבות נושאים העון וכת' (שם ה יוד) ובנים יאכלו אבותם וכת' (הושע ד יד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה הוא היה יכול למחות ביד בניו ובנותיו. שא.א. (ב) יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אילים בו (משלי א ז) מה ענין מוסר לראשית דעת וסמך לו (שם שם ח) שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך מן הדין לא היה לאהוב אלא מעת שהבנים נכנסים ביראת ה' שנאמר (שם ח יז) אני אהבי אהב שהרי אם האדם אוהב גופן של זרעו כך הכלב אוהב את גוריו וכל הבריות ועל זה אמר (קהלת ג יט) ומותר האדם מן הבהמה אין אבל אם אדם אוהב לשם שמים הנשמות יותר מן הגופות כגון אם הולך בנו או בתו בחשך או במקום שיראה שלא יהא תקנת גופם אומר לעבדו או לשפחתו או הוא בעצמו ללכת עמהם פן ינוק הגוף ופן יבוא לידי צער ויותר צריך להיות נזהר מדעת בניו ובנותיו פן יחטאו למי שבראם ויותר צריך להיות מפחד פן יחטאו במעשיהם ובנופם ובהרהור לבם (ג) וראה כמה תעניות וצומות ובכי ותחנונים עושה אדם כשבוני חולה כי מרה נפשו על גוף בנו וכל שכן שהיה לו לעשות בעשותו דבר עבירה שהיא טובת נפש לעולמים וכשיחטאנו (בהרהור לבם שנאמר (איוב א ה) כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם.

שב. אדם אחד צדיק היה חולה מאד אמרו לו כשנבכה למה אתה בוכה אם בשביל בניך הקטנים הרי אחיך הם במקומך אמר אחיי יעשו להם צרכיהם בעולם הזה אינו בוכה אלא שאם הייתי חי הייתי מוכיחם ומייערם להביאם לעולם הבא ללמדם ולהדריכם בדרך הישרה אמ' לו אפטרופא שמינהו על בנו אני במקומך תחתך אמר לו לא תהיה אלא תחתך במקומך אילו היו מצערים אותך וגונבים לך הייתה מכה אותם כדי שלא יעשו יותר כך תהיה במקום הבורא עליהם חנכם למצות ואם יחטאו כנגד הבורא תייערם ואל תאמר איך אבה את היתום אלא אם יאשרו אם (ב) תקע"ז וסמך לקע"ז סי' תקפ"ב. (ג) נכלן ועד סוף ספי' כפול צפי' תקפ"ב. (ד) נכלן ועד סוף צפי' תקפ"ב.

ש. (ב) ברכות ד' א'. (ג) ילקוט רות רמז תקצ"ט: מה צריך הכתוב להכריז עלינו ועל אשתו ובנינו לפי שלא היו מעבדין זה את זה מצרות עין שהיתה ככולם. (ג) צ"ל ואשתו והוא בעבורה וזה י"ח א': ועל אשתו להריגה בשביל שלא מיתתה בו.

היה אבינו חי היה מרחמינו ולא היה עוֹב להכות אותנו ואתה תאמר אליהם יותר היה מכה אתכם וכן צוני לייסר אתכם ולהורות אתכם למדות השונות ואמר לאפשרופא (איוב לה יא) מלפנו מבהמות הארץ אם תייסר את בנו והיו נאמנים כמו הכלב הרי הכלב [דף ל"ו] מכין אותו והוא נאמן לאדונו לפי שנותן לו מזונות כך תעשה לבני תן להם מזונות ותייסרם ותפיל אימתך עליהם כשיחטאו ותתן נענועך עליהם כשיעשו רצון הבורא אשר תצום.

שג. דוד אמר (תהלים פו ב) שמרה נפשי כי חסיד אני כי אחרים בוכים על הנאת העולם הזה כשאני וכשמתו אוהביהם ורוד כשרואה שאינם שומרים את התורה היה בוכה אחרים בוכים על הנאת העולם הזה חכם הלך כרי לבקר חולים אמרו לו תלמידיו תכנס בזה הבית כי שם יש חולה אמר להם לא אנכם אמרו לו מפני מה אמר להם אם תחפצו תכנסו ותדעו דעתי נכנסו כשיצאו אמר להם מה דבר החולה אמרו היה בוכה ומיליל איך ימות שלא יהנה מן העולם הזה תביירו בשמחות גיל והוא בקבר רק מזה העולם היה צעור שלא יהנה עוד אמר להם אם כן בטוב עשיתי שלא הלכתי עמכם כי הכרתיו שאוהב הנאת העולם הזה והיה לו להתאבל ולהצטער על עסק שיהיה לו לעולם הבא חלק שנאמר (איכה ג לט) מה יתאוון אדם חי נבר על חטאיו אם כן אינו מודה שיש עולם הבא ורוד כשרואה שאינם שומרים את התורה היה בוכה שנאמר (תהלים קיט קלו) פלני מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך בשמת לו הילר לא בכה וכשנהרג אמנון ואבשלום בכה וכתוב (ש"ב יב כג) למה זה אני צם האוכל להשיבו עוד כל זה למה לא השב כשנהרגו והלא צם על אבנר ובכה על מיתת שאול ויהונתן דבתי (שם שם א יב) ויספרו ויבכו ויצמו עד הערב אל שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' וגו' ועל אבשלום ואבנר בכה למה תלה האוכל להשיבו והלא כתיב (בראשית כג ב) לספור לשרה ולבנתה וכתוב (ויקרא יוד ו) ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה' אלא כל שצריכין להם אם מתים צריך לבכות ולצום כגון שאול ויהונתן ועם ה' ואברהם שהיה צריך לשרה ושבים לגביאות יעקב וישראל למשה ולאהרן ולא מחמת מיתה כמו שאמר האוכל להשיבו עוד ועל (א) אבשלום שראהו בניהוגם ועוד אמר לו יואב שברע עשה שבכה על אבשלום ועוד בעל כרחו בוכה ועל שמחוייב לבכות אינו בוכה: (ב) ועל שמחוייב לבכות לא יבכה יותר מן ג' ימים (ג) כנגד ג' ימים שמעידין על הכרת פנים (ד) כנגד ג' ימים שנקלט הזרע כנגדן בתהלים ג' (תהלים פ ד ח ב) האר פניך ונוזשיעה במזמור ותשקימו ברמעות שליש:

שד. (ב) יוסיף דעת יוסיף מכאוב (קהלת א יח) כל הנוגע בנבלת בהמה אינו טמא אלא שוממת ערב אבל הנוגע בשוממת אדם טמא ז' ימים ד"א בהמה הנוגע בנבלתה טמא ואינו מטמא אחרים אבל נוגע בנבלת אדם טמא ומטמא אחרים (קהלת ג יט) ומותר האדם מן הבהמה אין אדם אוכל ומברך שותה ומברך ישן ומברך ניעור ומברך היאך נחשב לבהמה שאינה מבחנת כלום אלא על שעת המיתה הכתוב מדבר כשם שנמלכין על הבהמה לשחיטה כך נמלכין על האדם (א) בהמה שמתה אין דין יותר אדם

(6) פס"ז.

שג. (ב) סוטה י' ב'. (ג) מו"ק כ"ז ב'. (ד) יבמות ק"כ א'. (ד) ר"ה י' א'.
שד. (ב) בתנחומא נח סי' ו"א: אפילו עכבר היה משמר משפחתו ולא נתערב כמין אחר כדי ליטול שכר, ויעוין דברי רב סעדיה גאון באמונות ודעות מאמר ג', ובמורה פ"ח לשליש, אבל במסכת כלה אמרו: מה בהמה אינה עומדת אלא לשחיטה ואין לה חלק לעוה"ב, ונגד זה אמרו במ"ר בראשית פרשה כ"ז: אין לך שהוא מתחייב באדם אלא אדם כיוצא בו ר' נתן אומר אפילו זאב וכלב רב הונא בר גוריון אומר אפילו מקל אפילו רצועה כו' א"ר אחא אף אילני סרק

שמת מעמידין אותו לדין ומראין אותו מעשיו ודנין אותו עליהם ולא עוד אלא מפני מה מתו בניך בחיך ובכך (ב) היה בוכה ר' יוחנן בשעת מיתתו אמרו לו תלמידיו אם אתה בוכה אנו מה תהא עלינו אמר להם בני לא אבכה שמעמידין אותי לדין ומראין אותי כל מעשיו ודנין אותי עליהם ולא עוד אלא שאומרים לי מפני מה מתו בניך בחיך ולא זכיתי לתיקונן של עולם ולא דיו לאדם שמתו בניו בחייו (ג) אלא שדנין אותו עליהם לכך אמר דוד (תהלים ע"א ט) אל תשליכני לעת זקנה אל תרפה ידי מן התורה ומן המצות ככלות כחי אל תעזבני אל תקהה שיניי בכניי ובכנותי (ד) שכל המתים בניו בחייו שיניו קרות ועיניו כחות וכחו כהה לכך נאמר (קהלת ב יז) כי הכל הבל:

שה. מחיה מתים אנו אומרים אחר אבות לפי שמהם יש לנו לדעת אמונת תחיית המתים שהרי כתיב [ע"ב] (מלאכי א ב) ואהב את יעקב (דברים ד לו) אהב את אבותיך (שם י טו) חשק ה' לאהבה וכת' נבי יעקב (בראשית מז ט) מעט ורעים היו ימי שני חיי אלא לעתיד כשיחיו את המתים ייטיב להם וכת' (דברים יא כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ואבות לא היו אלא בבאר שבע ובית אל שכם וחברון ולכל ישראל אומר ירבו ימיכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם מה שלכל ישראל (א) אלא לעתיד לבא יהא לאבות עם כל שבט ושבת שנה (בראשית כו ג) לך ולורעך אתן עם כל שבט ואבות צדיקים ולא ראו טובה הרי הוכיות שעשו מתי יאכלו אלא לעתיד לבא ואמרין (ב) הכופר בתחיית המתים אין לו חלק לעולם הבא (ג) לכך תיקנו תחיית המתים אצל אבות כי מהם אנו מאמינים שיחיו המתים ויעקב אמר (שם מז ל) וקברתני בקברתם כי מורה יש למלאך להביא את הנשמות הרחוקים יחדיו לכך רצה לשכב עמהם אצלם אם המת במיתתו אינו יודע כלום למה לו ליעקב להקבר עם אבותיו ד"י לו שיקברוהו באחת המקומות בארץ ישראל אלא ש"מ שהרוחות מרבנות זו עם זו ושמים הצדיקים שלא יהא רשע ביניהם ואמר לנביא שהכהו לאריה נבלתו לא תבוא לקבר אבותיו הרי אם לאחר מותו לא היה חכמה למת לא היה הנביא חושש מה יהא מגופו אלא הרוח מנחתו על גופו אע"פ שכבר עפר (ד) למה תיקנו בברכת המזון המוסיף שניתנו הרוגי ביתר לקבורה לפי שכתוב (הושע י ג) שבעו וירם לבם (דברים לא כ) ואכל ושבע ודשן לכך תיקנו לאחר ברכת המזון כדי שלא יגבה לב האדם כשהוא שבע ויחשוב שהכל מתוקן לסעודה ויחשוב שכל השלג לבן ויהיה לשחרורית שישים האדם על לבו שהוא

עתידין ליתן דין וחשבון רבנן אמרי מן הכא כי האדם עץ השרה מה האדם נותן דין וחשבון אף עצים נותנים דין וחשבון, ויעיין ילקוט יוקרא רמז תרס"א: והאלהים יבקש את נדרף שור נדרף מפני ארי כבש מפני זאב כו' ורש"י קהלת ג' כ"א: רוח בהמה חיוורת למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון והאברבנאל בראשית ט' ה' כתב: פירש הר"ן שאם חית השרה תשפוך דם האדם ידרשנו ה' לנקום נקמתו כו' כללו של דבר המדרשות חלוקים המה בענין זה. (ג) לכאורה נראה שכונת רבנו היא על ר"י בן זכאי למת שאמרו ברכות כ"ח ב' אבל לא יתכן מה שסיים רבנו להלן: ולא עוד אלא שאומרים לי מפני מה מתו בניך בחיך ולא מצינו בריבוי שמתו בניו בחייו רק בריבוי יוחנן האמורא מצינו שאמר דין גרמא דעשרהא כיר שם ה' ב' ואולי כוונת רבנו על מה דאיתא במדרש רות החדש: רבי יוחנן קשישו יומיה ותקיפו עיניו מאסתכלא ותולשא תקיף עליו קם ואמר מה אנא לעלמא דאתי דקא הוי לי בנין ומתו אמרו ליה רבי מימך אנו שותים כו'. (ג) בברכות ה' ב' אמרו: הקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו וצ"ע. (ד) לא אדע המקור לזה, אבל אחרי שיגעתי מצאתי כי כל הסימן הזה הוא כתוב דבי בתנא דבי אליהו וזשא פכ"ד יעוש קצת שינויים בלשון ובאותיות דר"ע את נ'.

שה. (ב) במדרש רבה תולדות פרשה ס"ד: למה לא נאמר האלה אלא האל לומר מקצתו אני נותן לך ואימתי אני נותן את השאר לעתיד לבא. (ג) בסנהדרין צ' א': אמרו: האומר אין תח"מ מן התורה אין לו חלק לעוה"ב ופירש רש"י שם ד"ה הכי גרסינן האומר: הילכך כופר גמור הוא, ובתוספתא סנהדרין פ"ג אמרו: ושכפרו בתחית המתים גיהנם נעלה בפניהם ונדרונון בה לדורי דורות. (ג) בשבלי לקט סי' י"ח הביא בשם אגדה: כשל שהחיה בו יצחק אבינו מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מחיה המתים. (ד) ברכות ב' ב'.

ספר חסידים

יפה ולבסוף יהא לתרוד רב והנה כמה אדם מתאוה לאכול ואח"כ יסריח וכן אדם חי וימות ויסריח וכשם שאמר (ה) לכסות צואה כך אמר לקבור שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא ויחשוב האדם שלא יאכל הרי מה שיאכל יהיה רפש ופרוה ואסור לדבר דברי תורה כנגדו וכן המת (ו) ולמה? צוה לכסות [רס] כי בריות בראשית יש ממונה עליהם ואומר רבוננו של עולם זה חוטא וזה אינו חוטא איך יאכל החייב את שאינו חוטא לכך צוה לכסות דם פן יאמר הממונה הנשחט זכאי והשוחט חייב שכל זמן שהוא בגלוי הממונה אומר והדם צועק שנאמר (איוב טו יח) ארץ אל תכסי דמי ואל יהי מקום לזעקתי ומן הדין היה לכסות הצואה שיאמר זה אוכל אינו זוכר שעתיד הוא להיות והרי קרוי בחייו רפש ושיט שנאמר (שם לג כה) רטפש בשרו (ישעיה נז כ) והרשעים כים נגרש וגו' ויגרשו מימיו רפש ושיט אדם מסריח במותו וכשמאכל יוצא ממנו מסריח וכת' (דברים כג יד) וכסית את צאתך והמת לקבורה מאכל משתה בבטן וכן אדם בשמת גדילים תולעים וכן כמת כל זה יחשוב כשהוא שבע והרגו ביתר שלא היו דומים לשאר מתים שלא סרחו ונאמר (תהלים קמה ט) טוב ה' לכל וכת' (שם קכה ד) היטיבה ה' לטובים וכת' (שם עג א) אך טוב לישראל [אלהים] לברי לבב קשו קראי אהרדי ועוד מי שיצא מנוגע או עיור או בחצי איברים אין טוב לו ואיך כתיב טוב ה' לכל אלא טוב לכל אף למתים שמסריחים שבשביל זה ממהרים לקבורם ועור שמתפחדים מן המתים שכל זה כדי שימהרו לקבורם ומה שצוה לכסות הדם כדי שלא יהא הממונה קשיגור שהחייב שוחט את הזכאי ומה שאין מכסין דם צאן ובקר מפני שהן קריבין למובח ואין הממונה יכול לומר איך ישחט זכאי החייב כי בשביל גבוה ומשולחנו קא זכו ושניא כח לא מצאנוהו כשישראל רחוקים מן המזבח לא הצריכם לשחט ולקרב למובח וגם לא רצה שישכרו דם בהמה בזמן הוה מפני שאם היו מכסים למחר יבנה בית המקדש ויאמרו אישחקד מי לא כסינו אף עתה נכסה ולא יתכן לכסות מבהמה שקריבה למובח שעליה לא יקטרג שהרי אם היו מכסין דם קרבנות היה כמתרעס על העליון שהתיר לשפוך דם הבהמה לשחוט ומה שהתיר לשחוט קרבן לומר שאדם הממיתה חייב ואם אדם מת בדיני שמים אין להרהר על מדותיו אם התיר להרוג החייבין אין להרהר על כך ולא יקבל אדם עונש על זה ויקבל שכר על כך כמו כהנים על שחישת קרבנות ועל שחישת חיה בהמה ועוף לצורך שבת ויום טוב ולצורך העור תפילין ומוזוות הרי מצוה עושה ששוחט (ז) ואם נפש אדם מתאוה לאכול בשר מותר לו ובלבד שיעסק בתורה שכתובה בקלף התיר לא בשר שבתוך העור ואם אדם חוטא המלאך אומר איך חייב יאכל הזכאי אבל לאדם טוב התיר לו כמו שהותר לדרוד המלך לפשוט בגדוד כמו לפרנס עניי ישראל וכגון שהתיר להרוג אומות כשחוטא אדם או יאמרו (דברים לג נו) כאשר דימיתי לעשות להם אעשה להם וכת' (הושע א ד) ופקדתי את דמי יורעאל על בית יהוא והלא מפי אלישע עשה אלא כיון שיהוא הרג לבית אחאב ועשה כמעשיהם הרי נתחייב והוא שיהא מחוייב על אחאב שהרג אע"פ שהיה מחוייב כי לא יתכן שיהרג מחוייב את המחוייב כמוהו וכך אומר הסמן רבוננו של עולם כיון שזכאי הורג חייב ברין עושה אבל חייב את הזכאי הרי לא יתכן ומן הדין היה אילו זכה אדם שהיה בן ערן מה שהיה

(ב) ונעין דכיון לקמן פ"ח מהפס"ב ונכדפס ט"ז.

(ה) דברים כ"ג י"ד. (י) ביומא ס"ז ב': דברים שהשמן משוב עליהם ואלו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וכתב בתוס' ישנים שם: וכן יש הרבה אפר פרה וכסוי הדם וכיוצא בהן. והרמב"ם במורה פמ"ו לשלישי כתב: כל חיה ועוף שמותר לאכלם כשישחט יכסה דמו בעפר עד שלא יתקבצו עליו לאכול סביביו. ותחנך מצוה קפ"ו כתב: הנפש תלויה בדם כו' ולזה ראו לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין ראויו טרם נאכל הבשר כי גם בה נקנה קצת אכזריות כנפשו. (ז) הרמב"ם במורה פמ"ח לשלישי כתב: ואמנם מצות שחיטת בהמה היא הכרחית כו'.

אוכל לא היה נעשה וכל אלא נבלע באיברים (ח) כמן שהיה נבלע באברים כדי שלא יצטרך לנקביו ולא יבטל מדברי תורה והאוכל מזה המאכל צריך לכסות (איוב לה יא) מלפניו מבהמות ארץ (ט) חתול וכלב צריכין לכסות וכשישבע אדם יחשוב בשם שאבילתי לסרחון בקרבי ואני צריך לכסות כן גופי כשימות צריך קבורה וכאשר לא הסריחו הרוני ביתר אמרו נתקן ברכה עליהם שאלו נשתנו משאר מתים שלא הסריחו וניתנו לקבורה כדי שיוזכר כשישבע יום המיתה שסריח כצואה וכתוב (ירמיה טז ו) לא יקברו ולא יספרו להם (שם שם ז) ולא ישקו אותם כוס תנחומים וכתוב (שם שם ח) ובית משתה לא תבוא לשבת אותם לאכל ולפי שאילו נשתנו תקנו על הכוס וכתוב (שם לו ל) ונבלתו תהא משלכת לחרב ביום ולקרה כלילה וסמך לו (שם שם לא) את כל הרעה אשר דברתי, הרי כשלא הסריחו וניתנו לקבורה יתכן הטוב והמטיב טוב ה' לכל שמסריח כדי שיקברוהו מהרה ומטיב שנתנו לקבורה שכל זמן שמת מוטל אסור לדבר דברי תורה בפני המת ובפני הצואה וכתוב (ישעיה כה ח) כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום וכתוב (מ"א יג ח) לא אבא עמך אין שכניה שם ומדבר בני' שיושבין על שולחן אחד לכך יחשוב אדם בעת שישב על השולחן דברי תורה ויזכיר הטוב והמטיב על הרוני ביתר (תהלים קכה ב) ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו לשומרים שלא יסריחו (שם שם ג) לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים שלא ישב עם רשע ועם הארץ על השולחן מפני שאסור לדבר עמהם בדברי תורה (שם שם ד) הטיבה ה' לטובים (שם קכו א) שיבת ציון היינו כחולמים שאינו מסריח ותיקנו אחר ירושלים הטוב והמטיב כמו שמצינו בבנין הבית (מ"א ח טו) על כל הטובה אשר עשה וגו' לישראל (י) שילדה כל אשה זכר ומצאום טהורות שהרי סמך לשלמה (תהלים קכו א) אם ה' לא יבנה בית וסמך לו (שם שם ג) נחלת ה' בנים שילדו וזכרים (שם קכה ג) אשתך כנפן פריה שמצאו נשותיהם טהורות (שם שם) בניך כשתילי יותים סביב לשלחנך בניך הרי ב' והוא בעצמו ג' הנה כן יבורך יברך כתיב ג' חייב לברך בזימון יותים שמן מענב את הברכה (שם שם ה) וראה בטוב ירושלים יברך ה' מציין לכך צריך להזכיר אחר בונה ירושלים הטוב והמטיב ועוד כת' (שם קלב יד) פה אשב כי אותה (שם שם טו) צדה ברך אברך אביונה אשביע לחם הרי במזון צריך לברך על ירושלים שבשכילה במזון ברכה (שם קלג א) מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד אחים ב' גם הרי ג' (שם שם ב) כשמן הטוב (יא) שאריך שמן לידים וסמך לו (שם קלד ב) שאו ידיכם קדש וברכו (שם שם ג) יברך ה' מציין ומזכירים הטוב והמטיב אחר ירושלים שבירושלים יחיו מתים וזה השעם אומרים בצידוק הדין (יב) לאחיאה מתייא ואמר יעקב (בראשית מה כח) אלכה ואראנו בטרם אמות והלא יעקב ידע שלאחר מיתה ידע שהוא חי ולמה צריך לראותו בחייו אמר לפי [ע"ב] שהוא בין הערילים שלא היה לומר ממעשיהם הרעים אלך ואשיבנו למוטב ועוד המת רואה את החי והחי אתנו יכול לדבר עמו אלפים שנה משעסק אברהם בתורה אבל שם ועבר שלא עסקו אלא בשבע מצוות לכך אינן מן המניין אבל אברהם עסק בכל התורה (יג) אפילו בעירובי תבשילין שנאמר (שם כו ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי תורותיי תורה שבכתב ותורה שבעל פה וסמך (יד) בה' ב' רא"ם, א' ב' רא"ם, אצל ישובות כי בו שבת עירובי תבשילין כשיש שביבת יו"ט אצל שבת וסמך לו אברהם שמע אותם ושמר כל דבר שאין נוהג בעליונים צוה לכסות עליונים חיים והאדם נברא בצלם אלהים וכתוב (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם וכתבי

(ח) יומא ע"ה ב'. (ט) עירובין ק' ב' ולפינו ליתא כלב. (י) מועד קטן ט' א'. (יא) ברכות כ"ג ב'. (יב) ר"ל בקדוש אחר צדוק הדין. (יג) יומא כ"ה ב'. (יד) כמו שאמרו בבראשית רבה פ"ב בהבאם באברהם בזכותו של אברהם.

(זכריה יב ח) ובית דויד כאלהים כמלאך (בראשית ג ה) והייתם כאלהים לכך נשמת אדם כמוצאה צורתה משתנה וצריך לקבצו אבל שאר בריות אינן צריכין קבורה כי לא נברא בצלם ולא ישתנה כי (טו) מלא מנינה ושער הם ועוד עצם כל דבר טמא אינו מטמא ועצם אדם בשעורה מטמא אבל פחות מכשעורה נקרא עפר כי בעפר פחות מכשעורה מכסין הדם ואין מכסין אלא במה שצומח ורעים ויציצו מעיר כעשב אדם שעתידי לעלות מן הקבר צריך קבורה כזרעים שנמו שזרעים בארץ צומחים אבל בריות שאין ברמות ואין עתידין לעלות ולחיות אין נקברין לכך עצמות אדם (טז) אין מטמאין כדי שלא תשרה טומאה עליהם וכדי שיקברו ולפי שנשמה עולה למקום שנבראת והנוף למקום שנברא ואילו לא נקבר אדם היו אומרים מקרה אחד לאדם ולבהמה כמו שזו לשחיטה ולאכילה כך זו ויהיה אדם הורג את חברו ואוכלו כמו אומה שאוכלת בני אדם ועוד יהא אוב וידעונו ודורשי המתים מצוי בעולם ועוד כדי שלא יצטערו אוהביו וכשאין עושין רצון בוראם אמר מידת הדין מאחר שעושין מעשה כהמה תן נבלתם למאכל לעוף ולחיה (תהלים עט ב) בשר חסידך לחיתו ארץ לפי שהיה בידם למחות ולא מיהו דבר אחר אין לו לחסיד לדור במקום פריצים וכל (י) ישראל עריבים זה בזה שנה' (שמות כד ג) ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה אילו היה אחד מוחה לא ניתנה תורה לכך אומרים ברכינו אבינו כולנו כאחד באור פניך כי במאור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורת חיים אהבת. נוכח כולנו במהרה לאורו (יז) ראתה שפחה לאור שכינה בים ובמתן תורה מה שלא ראו ישעיה ויחזקאל לכך אומרים ונוכח כולנו במהרה לאורו שעריבים זה בזה ולכך אומרים ברכינו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכתוב (ישעיה מ ה) ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר.

שנו. כשהגניע אדם לעת זקנותו והיו אבותיו צדיקים אם היה נר בארץ אחרת שמא ימות שם לכך לעת זקנותו ידור במקום שנקברו אבותיו שיקבר עם אבותיו שכן מציינו ביצחק אבינו מפני הרעב נר בארץ פלשתים לאחר שעבר הרעב עלה לבאר שבע מקום שהיה אברהם וקרא בשם ה' (א) שתקן בית תפילה מי לה' היו מתפללין שם ומקריבין שם קרבנות ובזקנותו אומר כיון שלא ידעתי יום מותי אשב בחברון שנאמר (בראשית לה כז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון אשר נר שם אברהם ויצחק:

שז. (ג) שמע עצה וקבל מוסר (משלי יט כ) שמע עצה בחיים וקבל מוסר מאחרים שהרבה ראיתה שצונו בחוליים ובני ביתם לא עשו מצותם וזהו (שם שם) למען תחכם באחריתך, כישקרבנו) ימי אדם למות יצוה לפני עדים ואפילו לאביו לא יאמין כל שכן לבניו ולאשתו ואם יודע שאביו אינו נאמן לא יעזוב ביד אביו אלא ביד יראי שמים שאם לא כן אתה הפושע וקשה יותר מן הגול שהרי הגולן יכול להשיב הגזילה אבל זה לאחר מיתה אין תשובה ואין כפרה ועליו נאמר (א) (קהלת ז יג) לא יוכל לתקן את אשר עיוותו (שם א טו) מעות לא יוכל לתקן וזהו למען תחכם באחריתך. שח. (ז) כשאדם חולה אל יבטיח עצמו לומר הוא יבריא ויתרפא ואין צריך לצוות אלא יאמר עתה בידו ליתן ולצוות ולדבר שמא ימות (פתאום) ודבר זה כתוב בתורה ובנביאים ובכתובים (בראשית מז כט) ויקרבו ימי ישראל [דף ל"ח] למות

(ב) כ"ג. (ג) תשי"ז. (ד) תשי"ח. (ה) תשי"ט. (ו) ע"כ.

(טו) אולי צ"ל מינוף ושער וכונתו למה שאמרו בכורות י"ט ב': סימן חוולד בבחמה דקה מינוף. (טז) יש למחוק מלת "אין". (יז) מכילתא בשלח מסכתא דשירה פרשה ג.

שנו. (ב) מדרש לקח טוב דף י"ג ד'. שנו. (ב) צ"ל כי מי יוכל לתקן.

ויקרא לבנו ליוסף וצוה ליוסף ולבניו וכן (דברים לא יד) הן קרבו ימך למות קרא את יהושע וכן (מ"א ב א) ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר וכן בדברי הימים שצוה דוד לישראל לכך אל ימתין אדם עד שיחלה בחולי כבר אלא יחשוב שמא ימות בפתאום. שם. וכן יחשוב הפורש למדינת הים ולמקום רחוק ולמקום סכנה וצוה בפני עדים נאמנים ולפני צדיקים ואם יצוה בדבר ממון אל יצוה על ממנונו אלא צדיקים ואם יצוה לתת לקרוביו יתומים או לצדקה יתן מה שיצוה ביד נאמנים צדיקים שידועים לכל שיעשו כמו שיצוה שכמה פעמים שראינו שאשחזו ובני ביתו מאותן שהפקיד בידם שלא עשו לאחר מותו כמו שצוה אע"פ שהיו שם עדים כשצוה כי אמרו אין לנו וכמה שבועות לשקר נעשו ויש שיעשו פשרה למי שצוה לתת עשרה וקוקים לא רצו לתת כלום עד שמתלו להם מה שרצו והשאר נתנו זה דומה לליסטים שגזל הרבה ואמר לגנול אני מחזיר לך העשירית על מנת שתמחול לי כל מה שגזלתי אמר הגנול מוטב שאמחול כדי שיתן לי העשירית ואם לא אמחול לו גם העשירית לא יתן לי הרי לא נמחל לו מן השמים כמו (א) האי שחלו אותו ומכר ממכרו ומן השמים לא ימחול לו לפיכך המצוה יתן ממנונו ביד נאמנים שידע שיקיימו לאחר מותו מה שמצוה וכן מי שיש לו ספרים ובנו עם הארץ ושמו בנו לא ישאיל לבני אדם שחפצים ללמוד ופקיד הספרים ביד הצדיקים נאמנים ויכתוב לפלוני השאלתי פלוני ספר שלי להשאיל לטובים וכל שיש בידו ממון אחרים יעשה כמו שכתוב למעלה ולא ימתין עד שיחלה אלא בבריאות גופו ופקיד אם ימות שיעשה כך וכך ואם יודע שאין בני ביתו נאמנים ישאל לחכמים צדיקים היאך לעשות שלא תהא נשמתו מגורשת מצרור החיים ואם לא יעשה ככל מה שכתוב למעלה הרי כל מה שיעשו אותם שצוה מעלה עליו כאילו מחמיאם וחושא לאחר מותו שהוא גורם וכן ההולך למקום רחוק (קהלת יב יב) ויותר מהמה בני הוהר.

שי. אחד היה שמת בלא בנים וקודם שמת היה מצוה שיניחוהו על אותו קש ונתן כל הברים והכסחות לבעלי בתים עניים זה עשה קודם שמת כי יודע היה כי אנשי ביתו לא היו מהונגין ולא יקיימו לכך בעודו בחיים נתן הכל. שיא. (ב) מצוה לקיים דברי המת (א) והוא כשמצוה על ממון אבל על גופו כגון לבנו לנהוג כיוון כגופו להכות על גופו אע"פ שהוקיהו גרר עצמות אביו או אביו שצוהו הנה ממון הרבה אתה יורש שהוא ממנוני אל תעשה טובה באותו ממון ואל תתן צדקה ואל תהנה אלא אתה לבדך ממנה מוטב שיאמר הבן אבי תן לאחרים כיון שאין הנאה להקב"ה ממנו או תן לי רשות לעשות רצוני וגם אני אהנה ממנו.

שיב. (ג) הנה אחד צוה לבנו כשימות שיביאנהו למקום אבותיו להקבר עמהם ומת והיה הבן חפץ לקברו במקום שצוהו אמרו לו לא יתכן שהרי ימות החמה הוא והיום חם שמא יסריח ושמו יבקע ושאל לחכם ואמר לו כיון שכבוד אביו שלא להוליך אותו אל תוליכנו מן זה המקום.

שיג. אבא (א) שאול בן בנמית היה אומר לבניו קברו אותי תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת (ב) מטלית מפלוני ואם אמר הבן לקברו אותו למעלה

(ב) טע"ב. (ג) טע"ב.

שם. (ב) בבא בתרא מ"ז ב'.
שיא. (ב) בשבות יעקב ח"א סי' קס"ח כתב דמצוה לקיים דברי המת רק לענין הירשה אבל לשאר דברים לא ויש ראייה לדבריו מכתובות ק"ב ב' יע"ש.
שיג. (ב) מסכת שמחות פרק י"ב. (ג) צ"ל והתירו תכלת מאפלוני.

מאביו שרגליו כלפי ראשו של אביו אומרים לו לא יתכן שרגלי הבן כלפי ראשו של אביו אבל האב שצוה לקבור את עצמו ברגלי בנו עושים.

שי"ד. (ב) אחד חלה למות וביקש מיהודי אחד שילמד לבנו קדיש (א) ועוד ביקש ממנו שלא יניח לאשמו כנען בן חורין אמר בעצתי לא יהיה והיאך אני יכול למחות והיה בן חסיד אומר קדיש והיה קשה לו מאד ללמדו קדיש כדי שיאמר קדיש ובן חסיד היה אומר קדיש אמרו לו מכל מקום מצוה ללמדו הקדיש ולומר הקדיש לבן המצוה.

שמו. אם אדם טובל ייסורין גדולים ואומר לאחר פלוני אחא רואה שלא אחיה הורגני כי לא אוכל לסבול אל ינע בו ומה [ע"ב] שכתוב (שופטים ט נד) ויקרא מהרה אל הנער נשא כליו ויאמר לו שלף חרבך ומותחני פן יאמרו לי אשה הרנתה וידקרהו נערו וימת ברע עשה הנער או תוכל לומר לא חטא כי אמר אם אמיתנו מיד יפוצו ישראל מעליו ולא ישרפו את המגדל שנא' (שם שם נה) ויראו איש ישראל כי מת אבימלך וילכו איש למקומו ומן הנער נוסא כליו של אבימלך רצה עמלק לפטור את עצמו שנאמר (ש"ב א י) ואמתתהו כי ידעתי כי לא יהיה אחרי נפלו ודוד הרגו וכת' (ש"א לא ד) ולא אבה נשא כליו כי ירא מאד (א) אבל שאול מותר מפני שלא יתחלל שם שמים בישראל (ב) ואם ייסורים גדולים באים על אדם ויודע שלא יחיה אינו יכול להרוג עצמו וזה למדנו (ג) מ' חנניא בן תרדיון שלא רצה לפתוח פיו ואמ' (ג) גורמין שלא ימות מהרה כגון שהיה אחד גוסס (ד) והיה אחד קרוב לאותו בית חוטב עצים ואין הנשמה יכולה לצאת מסירין החוטב משם (ה) ואין משימין מלה על לשונו כדי שלא ימות ואם גוסס ואומר אינו יכול למות עד שישמיהו במקום אחר אל יזוהו משם אע"פ (א) שאמרו (ו) אדם גוסס אין מזוין אותו ממקומו אם יש דליקה אין מניחין אותו בבית ומוציאו אם יש דליקה בבית ויש מת מוטל בבית ויש ספרים ואין ספק להציל שניהם יציל המת אם אביו מת מוטל בבית וקטן חי ישראל אע"פ שאינו קרובו ודליקה בבית יציל הקטן החי אע"פ שיודע שאביו ישרף טריפה ואחד חי בריא יציל החי הבריא:

שמו. (ז) מעשה באחד שחלה בא אצלו הרופא לרפאותו אמר לו אם תשתה מים יהיה סכנה ואם תאכל מאכל פלוני מסתכן בנפשו אמר לבנו תן לי מים ואותו מאכל פלוני ואם לאו לא אמחול לך לא בעולם הזה ולא לעולם הבא אמר לו החכם אל תהיה חושש לדבריו.

שי"ז. (ז) אל יתנו לגוסס לאכול כי אינו יכול לבלוע אבל נותנין לו בפיו מים שמוצצין מן שלוויא יכתשוהו וימוצו המרק ממנו ונותנין בפיו שיוכל לדבר ואין צועקין עליו בשעת יציאת נשמה כדי שלא תחזור הנשמה ויסבול ייסורין קשין.

(ב) נדפס הוא ס' תשכ"ב, חולס חסד חיות: אחד חלה למות נכתב: אלא שאלו בן צענים הם. ונוקמה הכ"י ממוקמה כי לא מלאנו זה על ס' בן צענים. (ג) תשכ"ב וס' כח' ולין. (ג) תשכ"ד. (ד) לל"ד.

שי"ד. (ב) הסימן הזה כולו מוקשה ועיין בהמפרש וה' רייפמאנן מגיה שצ"ל לא יניח לעשותו בן חורין ר"ל שהבן לא יהיה בן חורין מאמירת הקדיש וגם זה דחוק.

שמו. (ב) בבראשית רבה פל"ד: יכול כשאול ת"ל אך. (ג) ועיין תוס' גיטין נ"ז ב' ד"ה קפצו: הבא יראים היו מיסורין חרי דבשביל שמתיירא מן יסורין אין זה נקרא מאבד עצמו לדעת וכן אחיותפל שנחשב בסנהדרין צ"א דאין לו חלק לעוה"ב קאמר שם ק"ו א' משום מלבין פני חברו ברבים ולא משום דהחניק את עצמו אלא ודאי אחרי כי אחיותפל ידע שרוד בוראי יתרגמו לכן בחר לו מיתה ע"י עצמו. (ג) עבודה זרה י"ח א'. (ד) דין זה הובא בשו"ע י"ד סי' של"ט ס"א. (ה) גם זה שם וצ"ל ומסירים המלח מעל לשונו. (ו) שמחות פ"א.

שיח. ב. ועת למות (קהלת נ ב) למה הוצרך קהלת לומר כן אלא כשאדם נוסס כשנפש אדם יוצאה אין צועקין עליו שתשוב נפשו כי אינו יכול לחיות אלא מעט ימים ואותן ימים יסבול וכן למה לא אמר עת לחיות אלא לפי שאין זה תלוי באדם שאין שלטון ביום המות.

שימ. ג. [רף ל"ט] שמעתי מי שבוילע אפרסמון שקורין בלשמע משקל ג' מחציות שימות מיד.

שב. ג. ומעשה באחר שבלע ומיד רץ לביתו וציוה ומת וניקבו בני מעיו ולעולם יהיה במאור פניו כמו שהיה באותו שעה שאכל ומשח את פניו ואם בבחורות משח את פניו באותו מראה יהיה לעולם.

שבא. ג. ומעשה באיש שבלע אפרסמון ומת לאחר שנים בא בחלום לבניו שיחפרו אחריו שידעו מה קשה לו היו סבורים שמא הפשיטותו והוא ערום חפרו אחריו ומצאוהו שלם כיום שנקבר נגעו בכנר הגוף שנקבר בו שכוון בו לראות בנופו היאך הוא כשנגעו בכנר הגוף והבנר נפלו ולא נשאר כלום כי לפני כמה שנים מת והיה כאבק ולמה בא בחלום כי היו דנין אותו שהוא שלם ולכן (א) לא היו ראוי בא בחלום לכך שיפול שהיה שלם גופו.

שכב. ד. מעשה בחכם אחר שראה בחלום אדם גבוה יותר מן הבית ופני אדם לו אמר ליה בא ואראך קבר אביך והאדם הגדול הוליכו לקבר אבותיו

והגביה הקבר אמר דבר עם אביך ראה שהיה אביו בכעס ולא רצה לרבר עמו אמר האדם הגדול הגבוה אינו רוצה להשיב לפי שקבר שלו מוקף באבנים ולקחו גוים ב' אבנים ואינך נותן אחרים תחתיהם והיה נראה לו כאילו שני אבנים חסרו שם ואחר כך אמר לו ועוד אביך כועס כי היה חייב לאיש פלוני ב' זקוקים והזקוק א' לא הספיק לפרוע למה לא פרעת בשבילו כשהקיץ אמו לאמו פרע אבי אמרה כן אמר הוא רוצה למלאות הקברות אדמה והאבנים למלאות קבר אביו אמרו לו לא תעשה סכנת נפש היא לא תעשה לאחר ימים רבים ראה גוים שהוציאו עפר מבתיהם אמר הואיל ואתם מפנים עפר מבתיכם תביאו לקברות ואני אתן שכרם וזכר ראשית חלום ומילא קבר אביו וב' אבנים שחסרו שם אחרים תחתיהם ושאר קברים שנשלו מלא עפר ורצה לעשות כן לכל קבר וקבר ולא רצו הגוים להביא עפר יותר ומת לו בן ובת ומקצת הקהל אמרו לפי שהתחיל במצוה ולא גמרה (א) כמו יהודה שמתו לו ער ואונן.

שכב. ה. מעשה (א) שעשו ארון למת ונשאר מן העץ אמר יהודי אקח אותה חתיכה ואתקן כינור אמרו לו אל תקח ולא חשש ותקן כלי שיר מאותה

חתיכה וראה בחלום אותו המת שתקנו לו הארון ואמר לו קודם שתקן משוור הארון כלי שיר אם יתקן הוא ינקום ממנו ולא חשש ותיקן ועוד אמר ליה אם לא ישבור הכנור יהיה מסוכן ולא חשש והלה וכשחלה מאד לקח בנו אותו כלי שיר ושיבר על קבר של אותו שנראה לאביו והגיה השברים על הקבר ונתרפא אביו ואמר על הענין המת (משלי יז ה) לועג לרש הרף עושהו ואשר נאמר (קהלת ט ה) והמתים אינם יודעים מאומה אם בא המת בחלום על ענין המצות כמו (ב) שאמר מת של מעשר שני הם דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

(ב) כל"ד. (ג) תשכ"ט. (ד) תשכ"ו. (ה) תשכ"ח.

שבא. ג' תבות אלו יש למחוק.

שבב. (ב) סוטה י"ג ב' בראשית רבה פרשה פ"ה: כל מי שהוא מתחיל במצוה ואינה גומרה קוברו את אשתו ואת בניו ממי אתה למד מיהודה כו'.

שכג. (ב) טובא בלחם הפנים וי"ד סימן שע"ו. (ג) פנהדרין ל' א'.

שכד.ב.אם (א) שני בני אדם טובים בחייהם נשבעו או נתנו אמונתם יחד אם ימות אחד מהם שיודיע לחבירו היאך באותו עולם אם בחלום או ער אם בחלום יבא הרוח וילחוש באוני החי או אצל מוחו כמו בעל החלום ואם נשבעו שידבר עמו ער המת יבקש למלאך הממונה להלבישו דמות מלבוש והרוח המפוזר להרביק יחדו עד שידבר עם חבירו את אשר עשו תנאי ביניהם להודיע כיצד יבדוק שהוא הנראה לו ואינו שר או מוֹקֵץ ישביעהו (ב) ולא יוציא דבר שמים לבטלה ועוד לא יוכל המת להוכיח י"ה שבו נברא העולם הוה והעולם הבא לפי שאינו כענין עולמות לא יוכל להוכיח וכתוב (תהלים קטו יז) לא המתים יהללו יה אלא (שם קנ ו) כל הנשמה תהלל יה.

שכד.ג.אם (א) אדם רואה חלום או רוח או מוֹקֵץ אל יגיד לשום אדם כי כל הרוואה מוֹקֵץ ונוגע באש קודם שיוציא דבור מפיו ואינו מניד לשום אדם מה שראה לא ינוק ולא ימות.

שכו.ג. אמרו הראשונים מי שנראה לו דמות המת והוא שר והוא סבור שהמת הוא והוא ער במקצתם אמרו שירוק עליו ויאמר לו טמא טמא ברח מכאן וירוק עליו.

שכו.ג. מעשה היה באחד תלמיד חכם שהיה לו בן והיה בחור גדול והאב מלמדו חורה ונפטר הבן בלא בנים והיה האב צועק במר נפש בני ר' יוסף בא ללמוד וכשהיה לו לאכול היה צועק בני ר' יוסף בא לאכול פעם אחת השכים האב ללמוד והיה צועק בני ר' יוסף בא ללמוד כמו שהיה רגיל לקרותו כשהיה חי ובא השד בדמות בנו ועמד כנגדו מיד הבין שלא היה בנו אלא השד הוא רקק עליו ואמר צא טמא מכאן וברח לך ברח השד לכך אין לאדם להצטער בשנינו העולם אין לאדם להתאבל אלא כמנהג אחרים. וי"א אם נראה לאדם השד (א) יכפוף גודלו בתוך אצבעו ויניע בנחלים קודם שידבר ואל יגיד לאדם מה ששמע או מה שראה וי"א כשיראה המת ישביעו בשם ה' באותו לשון שהמת מדבר בו כשהוא בחיים ויאמר משביע אני עליך מוֹקֵץ שלא תזיקני ולא תזיק לשום אוהבי ואם תשביע אותו שלא יצא משם לא יהא רשאי לצאת ובלבד שלא ישן שאותו ידמה עצמו לחיה או לאדם או לחתול שבא לנשוך או להזיק ובתוך החלום שמא יאמר צא הרי כבר נתן רשות ואם תפשו שינה יכניס גודלו בתוך אצבעותיו ויאמר (וכריה נ ב) ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן ונ"י מאש ואם לאדם אין לו לב להשביעו יבקש לו בעד הקב"ה שלא יזיק לו ויש אומרים יפול לפניו ארצה כיון שנכנע לא יזיקנו ואל יברח רק יבקש בשם ה' ובעבור ה' שלא יזיקנו וברברי הימים (א כא יז) אומר תהי ידך בי ובבית אבי ובעמך לא למנפה ובשמואל (ב כד יז) לא הזכיר ובעמך לא למנפה (ב) מפני שאמר דוד רבונו של עולם מוטב שבעמך תשלח חולי או שום דבר קשה ובלבד שלא ימותו וזהו שנאמר יסור יסרני יה ולמות לא נתנני וזהו שנאמר

(ב) תשכ"ט. (ג) כ"ס. (ד) כ"ז.

שכד. (ה) בשו"ע י"ד סי' קע"ט סי' כתב: להשביע את החולה שיושב אליו לאחר מיתה להגיד לו את אשר ישאל אותו מותר ויש מתירין אפילו לאחר מותו אם אין משביע גופו של מת רק רוחו ויעוין בש"ך שם סקט"ז. (ז) מגילה ג' א'.

שכה. (ה) יעוין לקמן סי' שפ"ז.

שכו. (ה) כעין זה ברכות ג"ה ב'. (ז) אולי רצה רבנו לרמוז כי כותב דברי הימים חשש רק לכבוד דוד וזרעו (ועוין המיוחס לרש"י דה"א ג' ח') לכן בשמואל לא אמר ובעמך כי החטא תלה דוד רק בעצמו אבל כותב ד"ה רצה להגיד לנו כי דוד אמר שאולי החטא בעם ישראל לכן ביקש כי לא תהיה מנפה וד"ל.

אשרי הגבר אשר תיסרגנו יה וכשיפול לפניו יבקש מהקב"ה שלא יזיק לו ואם בא לנשק לא ינשק אותו ולאדם שמת בנו או בתו אל ינשק אותם ואל יניח אשתו לנשק אותם כי מקצרים ימי בניהם ובנותיהם ויש למחות ביד האב והאם ואין לומר לשום אדם כשמת מוטל לפניו ונפשו מרה לו מאד אין לומר למת שיוליכנו אחריו וכל שכן שאין לתפוש ידו בידו ולומר שיוליכנו אחריו ומעלין עליו כאילו הורג את עצמו וכת' (בראשית ט ה) אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש.

שכח. (b) הרואה נוי שבא בחלום אליו או נזיה שכבר מתו ואומר לו לבא אחריו. **שכח.** (b) ועתה אם יהודי בא אחר אדם הוא ילך על הקברות וישיענו שלא יבא אחריו ויבקשנו אבל אם הוא למרחוק ולא יוכל ללכת שם או נוי ואין ללכת שם יחקור איש יהודי ששמו כשם נוי שבא אחריו ואם יהודי זה אינו יכול ללכת שם ילך על קבר יהודי או נוי ששמו כשם של אותו שבא אחריו וכן אם יהודית או נזיה תלך על קבר יהודית או נזיה ששמה כשמה ויבקש לנפשה ואם נזיה תשיבע לנפשה ותאמר לה היא משבעת אותה בשבועה שלא תבא אחריה וכל אשר נקרא בשמה שלא יבואו ואני פלוני או פלונית בת פלונית אני רוצה לבא אחריו ולאחר כל אשר נקרא או נקראת בשמך ולא אחר שום מת או מתה ועל זה אני משיעכם ואבקש מכם כי אני רוצה עוד לחיות שנים רבות ואת או אתה הנקראים בשם הבא אחרי תלכו ותאמרו לאותה נשמה פלוני בן פלונית או פלוני בת פלוני שלא יבא אחרי ואני רוצה לבא אחריה וגם היא לא תבא אלי והוא יאמר שלשה פעמים בקול שנשמע ארבע אמות. פעמים (ג) רוחו של מת בא בחלום לחי שילך עמו ומה יתרון יש למת כי פעמים הממונה שולחו או המת מבקש שיתן לו רשות ללכת אחריו כדי שישוב בתשובה או להשיב תקנתו שהרי נאמר לחזקיה (מלכים ב כ א) צו לביתך כי מת אתה (קהלת ז ב) והחי יתן אל לבו לעשות תשובה.

של. (ג) מי שנתן מתנה ומת וקברוהו ואין ידוע אם הביא שתי שערות (א) אל יקילו לחפור לראות אבל אם מנפה בעיר יחפרו ויגלו העפר לראות בשל מי הרעה במת או בקבריו. (במדבר יט יט) והזהר (הזהר) בעל תורה הוא יזה וזהו שאומרים (ב) מזה בן מזה יזה וכן המנעיל לצורך חג המצות בעל תורה שבקי בהגעלה (ג) לא ינעיל.

שלא. יזהר (ד) האדם הרוחץ את המת שלא יעזוב מינוף על בשרו וכן המעיין בקבר את המת ומשכיבו יזהר שלא יהיה עפר על פניו כי יש לו כשת שם כי הנשמות בתאר הגופות.

שלב. (ו) אדם שנתעטף בציצית ולא נתעטף במעיל כשמת לא יעטפוהו אלא בשלית שהיה רגיל להתעטף בשל צמר וכתוב (דניאל ז ט) לבושה כתלן חור לכך בלבנים.

שלג. (ז) זקן אחר היה חולה היה עני צדיק ולא היה לו שום דבר כי אפילו הלחם היה לו בצמצום אמר הזקן כשימות שיתנו לאותו צדיק העני אותו שלית שלו אמרו לו מוטב שישכיבו בו את עצמו אמר כיון שאין לו במה לקנות לו שלית אחר לתת לו מוטב שאתן לו שלית שלי מפני שאני לא אברך עליו בקבר והוא יברך עליו בכל יום.

(ה) כל"ז. (ג) תש"ל. (ב) תש"ל. (ד) תש"ל. (ה) תש"ל. (ו) תש"ל. (ז) תש"ל.

של. (ה) בבא בתרא קנ"ד א': אי אתם רשאים לנוולו. (ג) ברכות כ"ח א'. (ג) צ"ל הוא יגעיל מוטב במגן אברהם סי' תכ"ב סק"ט.

ספר הסידים

שלד. 6) איש אחד כשהלך לבית עולמו נתן טליתו לאחד כרי שיתעטף בו אמר להם אם אתעטף לו בשבת שמא לא אוכל להתאפק שלא חרד עיני דמעה בשבת אמר לו יותר טוב תעשה לו כשתתעטף שתקנה לך מצוה ולו תהיה זכות ושכר באותו עולם.

שלד. 7) שנים היו הולקין אחד אומר כי מפשיטין בנדי רשעים המעוטפים בעדי יפה ואותן מלבישין הצדיקים שהרי אחד ראה בחלום שמפשיטין את שאינו הגון והיו מלבישין צדיקים שאינם מעוטפים כתכריכין יפים מפני דוחקן. והכרו אמר הרבה צדיקים שהופשטו בנדיהם וכאו בחלום לאנשי העיר שהם ערומים ואמרו להלבישין ובודקין ומוצאין שהופשטו (א) ורבי ינאי שצוה שלא להלבישו לבנים הרי משמע [דף מ'] שאין מפשיטין אחד ומלבישין אחד באותן בגדים.

שלד. 8) וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר (בראשית כג ז) ולא אמר לו אברהם הן בפחות כשמת מוטל אין מאחרין (א) ואחר היה רגיל לקנות צרכי המת והיה מת מוטל ולא רצה ללכת אמרו לו למה אינך קונה אמר איני מי שמתו מוטל לפניו לא יתן לו המוכרים לא ישאלו מירי מוטב שלא איוקק עד שיתן בידי המעות ואין הושרין את הרגיל לקנות נמצאת אתה מכשילן לעתיד לבא.

שלד. 9) כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה מותרו נדבה מותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה מותר שלמים לשלמים מותר שבויים לשבויים מותר שבוי לשבוי מותר נזירים לנזירים מותר נזיר לנדבה מותר עניים לעניים מותר עני לאותו עני מותר המתים למתים מותר המת ליורשים, מותר המת יהא מונה עד שיבא אליהו רבי נתן אומר מותר המת עושין לו נפש על גבי קברו. (אסא) מקבצין לצורך אדם להשיאו אשה לצורך סעודה ונותר יתן לעני כיון שלצרכו נתנו לו הנותנים.

שלד. 10) אחד היה שוחט עופות אמר לו חבירו אני אביא עופות שלי אלא בעוד שחשט אל תכסה הדם לא מצא בביתו והלך לשוק ושהה שעה גדולה באו בני אדם ודברו עם מי ששחט ולא ענה אותם ולאחר כך הביא העופות ושחט במקום ששחט אמרו לו לא עניתנו אמר כל זמן שאין מדבר לא הסיח דעתו שנאמר (מ"ב ד כט) כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברך איש לא תעננו כיון שלא ידבר בינתיים הרי כאילו אלישע בעצמו שמו למטה על הנער ולמה לא נאמר כי ידבר לא תעננו אלא אמר כי תמצא איש לא תברכנו ואם לא היה שבשליחות אלישע כמו ביום אחר כי תמצא אשה אל תברכנה אין נותנין שלום לאשה כי תמצא איש לא תברכנו ואחר כך כי יברך והו יקדים אדם בשלום כל אדם וכי יברך איש לא תענינו שלא תאמר משום גזילת הענייה אעפ"כ לא תענינו כיון שאתה יודע שמת לא יתכן לא לשאל בשלום ולא להשיב בשלום. (א) כשישז' מת מוטל ובאו אורחים לא יתן להם שלום ואם יתנו לו שלום לא יחזיר לו שלום.

6) משל"ז וכפול לקמן סי' תרכ"ה. 3) משל"ז. 4) משל"ז. 5) משל"ז. 6) משל"ז. 7) משל"ז. 8) משל"ז. 9) כל הסימן כפול לקמן סי' תתק"ף. 10) נדפס סי' תשנ"ח.

שלד. 11) שבת ק"ד א'.
שלד. 12) אולי צ"ל לאותו שרגיל לקנות צרכי המת והמוכרים לא יתנו עד שיתן המעות (כלומר אלא יתנו מקודם למען לא יתאחר) ואין הושרין את הרגיל לקנות כרי שלא תכשילו לעתיד לבא (כלומר שום אדם לא ירצה להתעסק בקניית צרכי המת).
שלד. 13) שקלים פ"ב מ"ה ועיין סנהדרין מ"ח א'.
שלד. 14) מובא ביו"ד סי' שמ"ג ס"ב ויעיין באר היטיב שם.

שלם. (6) מי שמוליך מת עמו או ספרים ויהודי פונעו לא יתן לו שלום ולא יענה לו שלום וכן כשמת בעיר שהרי כתיב כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברך איש לא תענו וכשנפרד מקרוביו לא ינשק להם ואם הוא בדרך וירא מן הגוים שאם ידעו שהוא מוליך המת יהיה בסכנה או יולולו במת ובא גוי לשבת על הכלי אם ימנע ממנו ירגיש הגוי וירא פן יזיקו לו ופן יחטפו אותו ופן יולולו בו אל ימנע מלשבת עליו ואפילו הוא יכול לשבת עליו ולטייל עמהן (א) כדי לשרדם מן הדעת שלא ירגישו ומי' (3) שיושב לפני הולה שנוטה למות ואין שם אדם אחר שידע בענין המת לעיין עליו מתי תצא נפשו ויפשוט אבריו ויעצים עיניו ויעסקו בו והניע עונה של תפלה אל יצא משם להתפלל.

שמ. מת (א) מצוה שמוטל כנון שנים בכפר ומת אחד ואין אחר עמו לסייעו וכן אדם זקן או הולה והוא במקום שאין לו מסייעין והניע ערב הפסח והוא יודע שאין בו כח ללוש בצק בטוב ושמא מחמיץ בידו מוטב שיתן שכר טוב לגוי כדי שיעשה כחפצו לעיניו.

שמא. ומעשה באחד שתפסוהו בשביה ולא נמצאו שם יהודים ורצו הגוים לחקן לו ולא רצה לאכול בלילה הראשון מצה אבל בשאר ימים עשו לעיניו ואכל וכשלא עשו לעיניו אע"פ שנשבעו לו שתקנו בכל עניין שעשו לעיניו לא אכל ואכל רק פירות ולא ידע בנדסא האגדה והיה לו חומש ואמר כל פרשה שיש בה יציאת מצרים.

שמב. בערב הפסח אם ימות מת בעת שצריכין לחקן מצות ואפילו קודם אין לעכב פן לא יוכלו לעסוק במצות ואם בערב הסוכות ואם יש אדם שלא תיקן סוכתו ואין אחר שיתקן לו מוטב שלא יצא עם המת ויתקן אם לא שיוציאוהו בשהרית ואם מת מצוה שאין [ע"ב] מי שיעסק בו כשרואה אדם שהוא גוסס ואפילו אינו גוסס יחשוב אם ימות יהיו בני אדם מרודים בסוכה ויקדים סוכתו קודם שימות וכן המתקן לולב לקהל מוטב שיתקן לולב ואם לא יוכל להוציא את המת אם יתקן הלולב מוטב שתיקן הלולב לרבים ואם יעכב המת עד למחר. . . (ג) אבל בשביל רחיצה מוטב שהחיים יעשו תקנת המת ורחיצתו מן רחיצת החיים ואף רחיצת שבערב שבת מוטב לעזוב משיעזוב תיקון המאכל כי זה עונג ואם איסטנים כרבן גמליאל שלא היה יכול בלא רחיצה אבל במאכל כל דהו טוב לו יותר ומי שיצא מכית האסורין ובלבד שיהא לו שום דבר לאכול.

שמג. (י) עיר שמתו בה שני מתים מוציאין את הראשון (א) ואם ביום ששי אין מאריכין בהספר הראשון פן לא יוכלו לעסוק בקבורת השני מבעוד יום ואם אותו שמת שני נפוח ויריאים פן יבקע יקברו השני תחלה.

שמד. החכם עבר לפני פתח האבל שמע באותו בית שמשוררים אמר להם הלא כת' (איוב ג ו) אל תבא רננה בו אמרו לו לא יהא זה אלא (א) כרבן גמליאל שרחץ כשמתה אשתו ואמר איסטנים אני ולא גורו חכמים באיטנים אף כאן התינוקות בוכים ואין ישינים והרינה הזאת לישנם להפיל שינה עליהם שלא יבכו אמר להם לא יתכן שרבן גמליאל ירחץ למראית העין אע"פ שהיה איסטנים (ב)

(6) משנ"ג. (3) משנ"ג. (ג) אקוס חלק נכ"י נקב ס' סינח. (ד) משנ"ד.

שלם. (6) ברכות י"ח א' ועיין י"ד ס' ת"ג ס"ו.

שמ. (6) סימן זה ושלאחריו מובאים בב"ח א"ח ס' ת"ס בשם הגהה ממהרש"ל ועיין בפ"ז שם שחולק על זה.

שמג. (6) עיין י"ד ס' שנ"ד דגם בשאר ימות החול אין מספידין לראשון לפני קבורת השני. שמד. (6) ברכות פ"ז ב'. (3) צ"ע הלא שם בברכות אמרו: אמרו לו תלמידיו למדתנו רבנו

ספר הסידרים

אלא בסתר אבל קול הרניה נשמע למרחוק והקול משמח שנאמר (שיר ב יד) כי קולך ערב (עזרא נ יב) בשמחה להרים קול ואע"פ שאין מתכוונים לכך אל תבא רגנה בו לא תגרום ברניה בו שירגנו העולם עליכם (במדבר לב כב) והייתם נקיים מה' ומישראל וכתיב (קהלת יב ד) וישחו כל בנות השיר.

שמה. מעשה באשה אחת שמהמת שמת בנה יצאה מרעתה והתחילו להפוך דעתה על ידי שיר (משלי כה כ) ושר בשירים על לב רע לשכוח צערה. ישמו. ושם אלהים אחרים לא תוכירו(א) (שמות כג יג) שלא תגרמורו שהגוים יזכורוהו וכל שכן שלא ישמע על פיך אם יש חינוך שבוכה ואתה האמר לנכרית לומר והיא מזכרת שיר של ע"ז כדי שישן אע"פ שאחיה לא חשמע אלא הילד אסור ואע"פ שהילד ישן כבר כי הניגון גורם שאינו מקיץ (ב) ולא יומר לילד פסוקים כדי שישן הניגון ושלא יבכה הילד.

ישמך. (ב) מי שיש לו בן קטן מוטל בעריסה כדי שלא יבכה לא ירגנו לו ברננות שירים וזמירות של גוים וגם לא ניגוני ישראל שהם להקב"ה אבל אם יש חרות מפסוק ותלמוד והוא מנגנם כדי שיזכרם ולא ישכחם אע"פ שהחינוך שותק ונהנה. שמה. (ב) ולא (א) ילמד אדם לגלח אותיות ולא ינגן לפניו זמר נעים פן ינגן הגלח באותו נגון לפני ע"ז (ב) וכל נגון שמנגנים לפני ע"ז לא יעשה יהודי אותו נגון שבח להקב"ה.

שמת. (ג) אם המצוה שאין יהודים יכולים לעשותה אולם בטרחים גדולים כגון בעסקי המת לרחצו להלבישו אם אמרו שנים נקדים אנחנו כדי שיהא לנו שכר גדול והיה צריך שיהיו מרובים שם כגון מת גדול ואז היו יותר בטוב עושים צרכי המת נמצאו חוטאים ואם מקדימם לכבוד המת שלא יסריה ושלא יבקע בטוב עושים. שג. (ג) אדם שישב באבלות ביום השביעי לאבלותו לא ישמש מטתו אע"פ ששאר דברים עושים לאחר שהתפללו ביום ד' עמו לא ישמש מטתו עד שתחשך ליל שמיני וכן מי שאירע לו ביום טוב ולאחר יום טוב צריך לישב באבלות ביום טוב אל ישמש.

שנא. (ד) אדם שאביו או אמו חולים או אבי אשתו חולה ונוסם לא יאמר הרי כשימות אסור בתשמיש המטה אמהר ואשמש קודם שימות (א) לא יתכן לשמש מטתו כשאב נוסם.

שנב. (ה) בשמזכירין תלמידי חכמים (א) אין צריך לומר זכרונם לברכה כמו שאין

(ב) כל"מ. (ג) כל"ע וכל הסיון הם נכתב כפי" תנ"י. (ד) כ"ו. (ה) תש"מ. (ו) תש"ז ועוד כי חסד"ס וכו' לקמן סי' תש"ז.

שאבל אסור לרחוץ הרי ראו תלמידיו כשרחץ? וענין ביצה י"ד ב' שג' בני אדם יש מראית עין והכא מיעוט תלמידיו שנים ועם ר"ג היו שלשה. אמת כי פרחסאי אמרו בסנהדרין ע"ד ב' דהוי בעשרה. אבל כל מקום שאמרו משום מראית העין היו בשלשה. ומלבד זה הלא כתב תפרי חדש יו"ד סי' פ"ז סק"ז דמראית עין לא חיישינן רק במה שנתבאר בתלמוד שאם לא כן בואו ונאסר כמה דברים שהתירם לנו רבותינו כי והכא גבי ר"ג לא הזכירו חז"ל משום מראית העין לפיכך איננו צריכים בכל גזונא מותר. ודברי רבנן צ"ע.

שמו. (ב) סנהדרין סי' ג' ב' יע"ש. (ג) יענין שבועות מ"ו ב' שאמרו: להגן שאני משמע מתד"ה אסור דבני האי גזונא מותר אף דליכא סכנה.

שמה. (ה) בשלש הגבורים סוף פ"א דעבודה זרה כתב: אבל נביאים וכתובים נראה בעיני שיותר ללמד לעבדים כי ועל ידי כן אפשר שידבק בתורת משה ע"ש לשונו. ויודעים אנחנו כי תגאון ר"ע ספורנו למד תורה להחסידי מאומות העולם רייכלין ור' אליהו בתור למד לשון עבר לרבים מגדולי הנוצרים בפומבי. (ג) הבית חדש בתשובותיו סי' קכ"ז כתב: מה שמזמרים בבתי כנסיות כנגונים שמזמרים בהם בבית תפלתם נראה שאין אסור כי דלא מנייהו גמרינן.

שנא. (ב) מובא בכנה"ג יו"ד סי' שפ"ג. (ב) ביומא ל"ח ב' משמע דכשהזכירו צדיק בעודו חי אמרו ז"ל ומוזה כתב בתשובת שנב.

אומרים כשאנו קורין בתורה על משה ועל אהרן וזכרונם לטובה וכל שכן כשאדם מוזכר טענה מתלמיד חכם שאין כותבים ו"ל שהרי מור בר רב אשי כשהיה אומר בבית המדרש בשם אביו היה אומר אמר רב אשי ולא היה אומר וזכרונם לברכה, בתוך י"ב חדש שמת האב אם מוזכר אותו אומר וזכרונם לברכה אבל לאחר [דף מ"א] י"ב חדש לא היה אומר וכן כשאדם אומר שנים מקרא ואחד תרגום כשמוזכר הצדיקים אין לומר ו"ל, ואשר (ב) על חרבונא זכור לטוב אם אדם מדבר בשבח צדיקים בין יהודים בין גוים כגון אותו פלוני עשה לישראל טובה (ג).

שנ"ג (א) אדם כשנפטר לעולמו כשמוזכרים שמו אין אומרים וזכרונם לברכה אלא אם כן יודעים בו שכל מעשיו לשמים שהרי על אותו שלא מצאו בו אלא דבר אחד אמרו ושם רשעים ירקב ומוזכרים אותו לגנאי אבל כשמוזכרים דברי תורה שאמר או זכות אין רשאים להזכירו לגנאי אלא לשבח.

שנ"ד. (א) לה' הישועה על עמך ברכתך סלה (תהלים נ ט) ואת מטמין יפה אתה עושה כיון שנפלו ישראל בימי שאול היתה משלח דורון לאזהבך שנאמר (ש"א ל כו) ויבא דוד אל צקלג וכו' וכאן אתה מטמין את פניך חיך סופך ליהרג וכו' שמונה פעמים אמר בני בני אבשלום אמר ר' אלעזר בן חלפתא פרע ממנו האל (ב) ומתו לו שמונה בנים הבן שילדה אשת אוריה שנאמר (ש"ב יב טו) וינף ה' את הילד אשר ילדה אשת אוריה אדוניה ואבשלום ואמנון ובשעת המלאך המשחית מתו לו ארבעה בנים (דה"א כא כ) וישב ארנן את המלאך וארבעת בניו עמו מתחבאים הרי שמונה ולא עוד אלא שעמדו המינו שמונה מלכים ומתו בחרב הרי לא יבנה ולא יספידו ולא יקונן על הרשע ולא יצטער אלא יברך מי שהסיר מכשול מן העולם (משלי יא יוד) באבוד רשעים רנה.

שנ"ה. (ג) שנים היו כשהיו מזדמנים לאותם ספרים הספר האחד שכתב איש שכבר מת או השכיר לכתבו ומת וספר שכתבו איש או שהשכיר לכתבו ועדיין הוא חי על דבר זה היו שנים חסידים חלוקים אחד אומר מוטב שאקרא באותו ספר שהניח המת כדי שיהא לנפשו טוב שכל זמן שאלמד בו או אקרא בו הרי צדקתו עומדת לעד ובלבד שנכתב לשם שמים אבל אם נכתב לשם נאות או המעות נגזלו וכתבו הרי בתיב (ירמיה יח כג) ויהיו מוכשלים לפניך ונפשו של מת כמוב וגם רוחו תבקש עלי רחמים והאחד אמר מוטב שאקרא בספר שכתבו לשם שמים וחי כדי שיהא זכות לחי אעפ"כ הראשון אומר כהונן: שני דברים אחר של חי ואחד של מת מוטב לעשות של מת וכתוב (קהלת ז ב) ושכח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר הם חיים עדנה אם המתים היו צדיקים והחיים יותר צדיקים למה משבח את המתים אלא שכבר מתו בלא זמנם כמו אהרן ומשה שהיה להם לחיות יותר אלא (תהלים קו לב) וירע למשה בעבורם מן החיים שהיה להם

(ב) תפנ"ז. (ג) תפנ"ח.

מוה"ר מינץ סי' י"ג: שהרי לא הזכיר אצל שמו לא "יחיה" ולא "יצ"ר" כמנהג, ובדברים רבה סוף פרשה ברכה אמרו: כי כמות משה רבנו עליו השלום אמרו המלאכים זצ"ל ובבראשית רבה פמ"ט: כל מי שמזכיר צדיק ואינו מכרכו עובר בעשה וכן איתא במדרש שמואל פרשה א' וביוקרא רבה פל"ב מדכרין ומניחין מרכרין ומשחקין וגם הגאונים הראשונים נהגו לומר זצ"ל כמו שמצינו בתשובות גאונים קדמונים ברלין תר"ח דף מ"א א' ד"ה אדברת: כך פירש בה אבא מרי בר רב צדוק ראש ישיבה וזכרונם לחיי העולם הבא. (ג) מצינו שגם על אליהו אמרו זכור לטוב ברכות ג' א' ובכמה מקומות. (ג) צ"ל יאמר ו"ל.

שנ"ד. (ב) מקור המאמר הזה נעלם ממני, ומלבד זה השם ר' אלעזר בן חלפתא הוא בטעות ואולי צ"ל ר' אלעזר בן ר' יוסי בן חלפתא. (ג) כיומא כ"ב ב' אמרו שמתו לו ארבעה בנים ויענין ספרי ואתחנן פסקא כ"ו ומדרש שו"ט ג'.

למות בשביל עונותיהם וחיים יותר מומנם הרי בעולם הזה אוכלים את שכרם ושוב משניהם אשר עדן לא היה כגון (א) רבי שמעון ורבי אלעזר בנו שהיו במערה בלא עדון ורבי אלעזר היה ביסורין שנים רבות הרי שכרם לעולם הבא (ישעיה נג יב) לכן אחלק לו ברבים כגון רבי אליעזר ורבי שהעולם נהנה מן יסורין שלהם דין הוא שיהיה להם חלק עמהם עם כל אחד ואחד ואם זרעם חוטאים דין על הנהנין מזכותו לסבול.

שנו. (ב) הנותנים בעד המתים אל החיים צריכים להודיע כדי שיתפללו על המתים (ז) שהרי משה התפלל על עצמות יהודה שנאמר (דברים לג ז) שמע ה' קול יהודה ואף הנהנה מן החיים צריך להתפלל עליהם שנאמר (א) (תהלים עב טו) ויתן לו שלמה אל האביון מזהב שבא ויתפלל עליו העני ויהי שלמה וכתוב (דברים כד יג) ושכב בשלמחו וברכך ואומר (איוב לא כ) אם לא ברכוני חלציו ועל שכבר מתו וכבר עברו י"ב חדש צריך להתפלל עליהם בכל החדש וחדש וכיום טוב כי מהפכים אש של נהיגם שנאמר (ישעיה סו כג) והיה מדי החדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר, וכתוב (שם שם כד) ואשם לא תכבה הרי בכל החדש מחדשין ומהפכים כן ולפני יום טוב ואחריו הרי בכל החדש אותן שלא שמרו שבת ויום טוב כהוגן.

שנו. (ג) הנהגה מן המעות שהניחו לזכר נשמת המתים בתוך שנה לפטירתו צריכים הנהנים ממנו לומר והוא רחום יכפר עון בואת ההנאה שאני נהנה על אודות פלוני בר פלוני וחטאתו תכופר ונפשו בטוב תנוח על גורל הצדיקים בטוב שמטיבים לו בערו ורחו תרגיע בחלק הטובים ואחר כך יאמר והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה [ע"כ] להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו ולנקבה יאמר בלשון נקבה ואם הוא וביתו נהנים יאמר בהנאה שמהנים אותנו בעד נפש פלוני.

שנה. אדם שנפלו לו ירושות מחמת קרוביו שמחו והוא יורשם אל ישמח על מפלחם שאם ישמח גם יעשה לו או לזרעו אחריו באותה מידה שהרי כת' (יחזקאל כה ג ד) יען אמרך האח אל מקדשי כי נחל ואל אדמת ישר' כי נשמה ואל יהודה כי הלכו בגולה לכן הנני נתנד לבני קדם למורשה ואומר (שם שם ו) יען מחאך יד ורקעך ברגל ותשמה בכל שאטך בנפש אל אדמת ישראל וגו' וכל העניין. ודוד שברך על נבל שחרפו בירך להקב"ה לפי שידע שהקב"ה ננפו וכתוב (משלי יא יוד) ובאבוד רשעים רנה על מפלת אדם גוי ואף על מפלת אדם מישראל שמחטיא את הרבים או מויק אבל על שלא עשה רעה כי אם לו לא יתכן לומר באבוד רשעים רנה וכתוב (איוב לא כט) אם אשמה בפיר משנאי והתעוררתי כי מצאו רע (א) כי עורי דברי שיר ואם הלב שמה אין להראות לבני אדם שמחתו לא במאכל ולא במשחה ואם שונא שלו טוב לרבים וצריכים לו רבים אע"פ שעשה לו רעה יש לו להתאבל עליו שכן עשה דוד על שאול ואם יהודי טוב מתרה בחבירו פלוני אתה חושא ורע שסופך רע ונעשה לו רע לא יתכן שיכירו לרבים לא שמע לעצתי ואם ירננו העולם על מקרה שנעשה לאותו צדיק יאמר להם בשביל עון הדור שנאמר (איכה ד כ) משיח ה' נלכד בשחיתותם (ב) ויאשיהו אמר (שם א יח) פיהו

(ה) רמ"ח. (ז) כעין זה לקען סי' תמנ"ז וסי' תמנ"ח וזע"ל סי' ז'. (ח) רמ"ז.

שנה. (ה) שבת ל"ג ב'.
שנו. (ה) צ"ל ויהי ויתן לו מזהב שבא ויתפלל בעדו תמיד כל היום ויברכהו.
שנה. (ה) אולי צ"ל כמו עורי דברי שיר שופטים ה' י"ב וכונת המחבר על והתעוררתי ויש להעיר כי המתרגם היורגם ויבבית כי קרא כמו והתורועעתי מלשון תרועה ומסכים ג"כ לפירושו של רבינו. (ז) תענית כ"ב ב'.

מריתי אני גרמתי לעצמי ומשה שאמר (דברים נ כו) ויתעבר ה' בי למענכם אחם גרמתי לפי שהוכיח בשנת הארבעים אמר להם לא תעשו למנהיג שלכם כמו שעשיתם לי ויכול אדם לומר לתלמידו או לחבירו אותו פלוני נענש על ידי שעשה כך וכך כדי להודיעם ולהוכיחם דוגמת (ג) אמר אביו אנא ענשתי.

שנמ. אם פנעים רעים באים על האדם יחשוב היאך הפרשים עושים הולכים למלחמה להראות גבורתם ואין נסים מחרב שנכלמים לנום ונהרנים ונפצעים רק מפני הכלימה ולא יקבלו שכר מאדוניהם במוותם במלחמה כך (איוב יג טו) הן יקטלני לו אייחל ואעבור אותו על מנת שלא לקבל פרס.

שם. כשיש בעיר מכת מדינה חלאים ומכאובים לבני העיר ולא מתו ומת בבית צדיק אחד לא יאמר אותו צדיק איך נהיה זה שאותם מחלאים שהיו בעיר לא מת אדם אלא בביתו של צדיק איך נלכד לפי שהוא חשוב וכתב ביחזקאל שמתה אשתו (יחזקאל כד כד) מופת על כל אשר בירושלם ולא אמר יחזקאל על אשתו למה תמית את אשתי להיות מופת על אחרים זה מפני כי יודע הנביא שיש לאלוה מילין להשיב (א) דיו לעבד שישוב לרכו הנה בירושלים כמה צדיקים וצדקניות כצער ואתה שריו בטובה ולכך הוצרך לשכב על צדו מ' יום וכצער גם בית המקדש לשריפת אש להיות דיו לעבד שישוב לרכו ופעמים שיארע פגע לצדיק מפני שיש צדיקים במקום אחר בצרות ועושים שום פגע לצדיק זה כדי שיצטער לפי שהצדיקים מצטערים ועוד להקל מן הצדיקים הצער ולכך (ישעיה נז א) הצדיק אבד נאסף הצדיק תחילתו וסופו הצדיק כנגד המקומות שהרי יחזקאל בכבלי היה ומצטער ומתה אשתו בעבור שבירושלם ובארץ ישראל מצטערים.

שם.א.ב. לכך נכתב ספר איוב אם פנעה מידת הדין באדם שיאמר בלבו הרי כתיב באיוב (איוב א ח) כי אין כמוהו בארץ והיררה וחפץ בדין לערוך וכשעמד בדין הודה מיד כך יחשוב האדם שמה עון עשיתי ואם פישש ולא מצא שמה לידי נסיון מביאו הקב"ה לידע אם יחזיק בתומו בבתחילה שהרי כתיב (בראשית כב א) והאלהים נסה את אברהם (ג) ולמה מנסה את הצדיקים כגון אברהם ואיוב ודוד והוקיה לפי כשרוצה הקב"ה לעשות טובה לאדם באותה מידת הדין ואומרת תנסהו (א) כשרצה הקב"ה לעשות טובה לאברהם אבינו להרבות זרעו אמר לפניו מידת הדין החנם ירא אברהם אלהים הלא אתה נתתה לו בן למאה שנה כל מה שתעשה לו אינו חושש אלא תאמר לו להעלות בנו לעולה אם יעלהו תעשה לו ולורעו טובה לעולם ואילו היה הקב"ה מנסה את הצדיק אומר לסטן באיזה דבר תנסהו אומר הוא רבנו של עולם [דף מ"ב] תהנהו בידי ואחקור איזה דבר שקשה לו לעשות או שלא לעשות ביותר ואנסהו ואל תעזור כי עבד יוכל למשוך (ב) כנגד רבו והקב"ה אומר (איוב ב ו) הנו בידך לכל אשר תחפוץ תנסהו והסטן מביא הרבה לחטא כיצד אם יש אדם צדיק וחרל מחמוד אשה ומכין לו אותה אשה שחומדה והיא חומדתו ועתה הוא רחוק ממנה והיא ממנו ואפילו היה בידם לחטוא נמנעים מחמת הבושת כי היאך יכול לדבר עמה מאותם דברים והיא עמו לפיכך הסטן מגלגל דברים בינו ובין האשה שיבאו יחדיו ויתחדו ויחדיו ויקח להם מפתח של אוצר החן והאהבה והחיבה והתאוה וישאב משם גחלים של אהבה ורשפי החיבה ושלחבת התאוה ויקשור בלב האיש

(ב) כפול לקמן ס' תתשס"ג. (ג) ע"כ.

(ג) בבא בתרא כ"ב א'.

שם. (ה) ברכות נ"ה ב'.
שם.א. (ה) סנהדרין פ"ט ב'. (ג) אורי' צ"ל ע"ס רבו.

והאשה ובערו שניהם יחדיו ואין מכבה ויבא השמן בלבו ובלבה וילמד להם יומם ולילה ערמות ומזימות היאך לידבק יחדיו בלא בשת ופגומה ואם תאמר אם רוצה להביא האיש בנסיון מה חטאה האשה אלא שום דבר נתחייבה האשה לחטוא קישטה את עצמה להראות את יפיה למי שהיא אסורה להם (ג) כבתו של ר' חנניא בן תרדיון לכך הושיבה בקובה של זונות וכן זאת עשתה שום דבר שהביאה לירי מעשה זה העומד (ד) בנס אם חטא הרי הסטן יבא לפני הקב"ה ויאמר רבונו של עולם והלא כפי דבריי שלא תעשה לו הטובה שדברת לעשות לו שהרי חטא ואם לא יועיל שלא יחטא שיאמץ לבו בתורת ה' עדיין מיום אל יום יסיתנו וכיון שיראה שלא יועיל אז יבא לפני הקב"ה ויאמר לו עד מתי תביאנו לידי נסיון הנה עשיתי כל חפצך ויאמר הסטן תן לי רשות לנסות עד אותו זמן ומשם והלאה אפרידם בניגול דברים ונכנס בלב האדם ומסיתו וכיון שאינו יכול להסיתו לרעה להפרידו מן התורה יאמר רבונו של עולם כבר נסיתיו ועמד בו ראוי הוא לכל הטובה אשר דברת עליו (לכך יסוד) היראה נסיון עיקר יראת ה' ניכרת בעת נסיון וכמו שכתבנו ביצר של נשים כך בכל מיני יצרים והקב"ה אינו מביא הכל בנסיון מפני שמרחם על כל מעשיו אלא כשמדבר לעשות טובה הרבה לאדם או השמן שהוא מידת הדין אומר לא יתכן לעשות לו טובה עד שיעמוד בניסיון וכן (ה) כשדיבר לעשות לו טובה לשאול ולורעו אחריו עד עולם (ו) ניסהו (ז) וכן הצדיקים ופעמים הקב"ה מספיק טובה הרבה לעוברי עבירה ולא לשובתן אלא למורדן מן העולם שעל ידי העושר נופל ונתפש שנאמר (קהלת ה' יב) עושר שמור לבעליו לרעתו ויש צדיק שלא יספיק לו הקב"ה עושר בעבור שאילו היה לו היה נותן למי שגנור עליו דקדוקי עניות ואילו היה לו כל כך היה מפזר ופעמים היה מתבטל מן התורה וממעשים טובים שהיה רגיל בהם ולטובתו מתדלדל ויש חסיד שמתדלדל בעבור שמנסין אותו על זה שאם יתרחק ויאמר הרי כתיב (תהלים לד יא) ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב ואני מתחנן ואין עונה ויש שמתדלדל להטעימו דקדוקי עניות או נופל בחולי כדי שיחשב בלבו לא נפלתי בחולי זה ולא באתי לידי עניות אלא שעברתי על מה שכתוב בתורה (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך שהיה לי להתפלל על דלי ישראל ועל מכאובם וכן אמר שמואל (ש"א יב כג) חלילה לי מחטא לה' מחרל להתפלל בעדכם לכך אמרו (י) צריך אדם לבקש צרכיו בלשון רבים וכן כל שמונה עשרה ברכות בלשון רבים ומתוך כך ישמע הקב"ה תפלתו שכן כתב (איוב מב יור) וה' שב את שבות איוב מראשיתו בהתפללו בעד רעהו וכן (ח) אמר לו אליהו זכור לטוב לך יהושע בן לוי על דבר שאכל האריה את האדם שנעם עמו ולא רצה לבא אליו ג' ימים ואמר לו לפי שהיה לו להתפלל ולא התפלל לכך צדיקים נלכדים ונתפשים על דורם שצריכים להתפלל על כל דברים שצריכים בני אדם ומכל מיני פורעיות או לא יענישו בעון הדור ובלבד שיוכיחו ביד עוברי עבירה כמה שבידם למחות כמו שמצינו (ט) בשמעון בן שמחה שאמר לו אם לא תתלה שמונים נשים כשפניות באשקלון תבא לנהיגם.

שסב. ג. יש אדם שאינו זכאי שיקבל הקב"ה את תפלתו אלא בעבור תוקף תחנונים ששופך ודמעות עיניו ואע"פ שאין לו זכות ומעשים טובים מקבל

(ב) י"ג. (ג) ע"כ. (ד) ק"ל.

(ג) עבודה זרה י"ח א'. (ד) צ"ל בנסיון. (פ) שמואל א' י"ג י"ג. (ו) במעשה אנג שם ס"ו.
(ז) ברכות ל' א'. (ח) מכות י"א א'. (ט) בירושלמי פ"ב דהגיגה מובא ברש"י סנהדרין מ"ד ב' ד"ה דבעיא.

הקב"ה ועושה חפצו. ואם) ישאל דבר אחד שהוא שבה לבוראו כגון תורה או דבר אחר מחפצי שמים [ע"ב] ושופך נפשו עליו שומע הקב"ה תפלתו אע"פ שיש בידו מעשים רעים. (ג) ויש שעושים עבירה גדולה ואין דוחין אותו מן הטובה שנזכרה לו. כגון דוד המלך חטא בדבר אוריה ולא נדחה מן המלכות הוא זורעו אלא קבל עונש בזה העולם משלם לפי שהידרש מעשים טובים וגדולים מה שלא עשו לפניו צרכי בית המקדש הכין והפך לבנות (א) ותיקן משמרות ושפס את ישראל בצדקה ולא עוב צדיקים בדיקדוקי עניות שנאמר (תהלים לו כה) ולא ראיתי צדיק נעוב וזרעו מבקש לחם אלא הכינותי מזונות לו וקבע לומדי תורה ותפילות ותהלות (ב) וכל שחפצי לבו לחפצי בוראו לא הניח לכן זכה שלא לזקק ממנו מלכותו שאינו דומה מי שמחדש ומביא חפצי שמים לעולם למי שאבותיו הביאו ועושה מנהג אבותיו כי (ג) כל התחלות קשות לעשות וקשה לחדש לפיכך מחזיק לו הקב"ה טובה מרובה ולכך תלה מעשים טובים בדוד שנאמר (מ"ב יח ג) ככל אשר עשה דוד אביו. ולמפרע למי שמחדש חטאים ועונות לעולם מה שלא עשו אבותיו ולא ראה עושים לעולם כגון ירבעם על עגלי הזהב ואחאב (ד) ועומרי על הבעל לכך תלה הרשעים על חטאת ירבעם אשר חטא (מ"ב ז ו) וישתמר חזקת עמרי וכל מעשה בית אחאב וכתוב (ד"ב כא ו) כי בת אחאב היתה לו לאשה ועיקר קיבול שכר מי שמחדש דבר טוב או דבר חסידות בתחילה שיש קשה לו להתחיל מפני הבשת לכך עיקר שכר בחידושו וגם יותר רע לרשע שכל אבותיו צדיקים והוא עוב מעשיהם מרשע שגם אבותיו רשעים ומה שאמרו רשע וטוב לו רשע בן צדיק וטוב לו בעולם הזה והוא שאין לו אחים יותר מאביו (ה) ועוד שיהא לו זרע כדי שלא יפסוק זרעו של צדיק ואומר עוד (ו) לצדיק בנים עמי הארץ ובלא יראת שמים בלי עון עצמם אלא בעון אחרים הבאים לו מכה אחי אמו ואחי קרוביה כגון עשו היה דומה ללבן. ועוד (ז) בימינו אנו רואים בני אדם שלקחו להם נשים והנשים לא היו צדקניות והולידו בנים (ז) שהיו מהונגים או בלא תורה כדוגמת קרובי אשתו היו בניו וכן מצינו אותן שמן הדין היה להן להיות בנים תלמידי חכמים ויראי שמים שאבותיו יותר משלשה היו בעלי תורה ויראי שמים וכתוב (ישעיה נט כא) לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' מעתה ועד עולם (ח) ומצינו שתורה פוסקת מהם לפי שאבותיהם לקח אשה שאחיה לא היו בעלי תורה וצדיקים ואפילו אחיה תלמידי חכמים ואביה לאחר היוולדם בעל גויה או אחר כך הוליד בנים שאינם מהונגים או האשה עצמה אינה הונגה לכן יתפלל כל חסיד על זאת (ט) שירבק באשה טובה שאחיה טובים ואחיותיה טובות ואביה ואמה ושלא יהא דבר במי שירבק בהם שיענב את זרעו מלהיות תלמידי חכמים ויראי שמים וכן יתפלל על בניו ועל בנותיו ושישיאם על פרקן ושירו בהצלחה טובה וחיים טובים עם נשותיהם ובנותיו עם בעליהן והוא עם אשתו. שס"ג. (ז) ועוד אמר דברים (א) שהשם גורם לטובה או לרעה לטובה יש אדם שכל הנקראים בשמו יצליחו לגדולה והו (בראשית מח טז) ויקרא בהם שמי ושם אבותי וכתוב (ישעיה סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני אמר (ב) ה' בן יעמד זרעכם ושמכם (ג) (שם מג א) אכנך בשמך לי

(ב) ק"ל. (ג) ע"כ. (ד) מכלן ועד סוף הסיון הולך נדפס סי' נ"ג. (ד) נ"ד.

שס"ב. (ב) תענית כ"ז א'. (ג) אולי צ"ל וכל חפצי לבו הניח בשביל חפצי בוראו ולכן כו'. (ד) מכילתא ותרין מסכת בחדש פרשה ב' מובא בתוס' תענית יו"ד ב' ד"ה פסיעה. (ז) צ"ל ועמרי. (ז) צ"ל ובדי שיהא לו זרע שלא יפסוק כו'. (י) צ"ל יש לצדיק. (י) צ"ל שאינם מהונגים. (ט) בבא מצינא פ"ה א' ויעוין יומא ע"ה א': אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו כו'. (ט) בבא בתרא ק"א א'. **שס"ג.** (ב) מעין זה כתב המהרש"ם בתשובותיו סי' רע"ט. (ג) צ"ל נאום ת'. (ד) צ"ל קראתי בשמך.

ספר חסידים

אתה הרי יש אדם שנקראים על שמו יצליחו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים ויש אדם שכל נקראים על שמו יחיו ויהיו בני קימא ויעמידו תולדות ויש שכל אלה להם להפך שנאמר (שם סה טו) והנחתם שמכם לשבועה לבחירי והמיתך ה' ה' ולעבדי יקרא שם אחר ואומר (שם יד כב) והכרתי לבבל שם ושאר וכתוב (איוב יח יט) לא ניין לו ולא נכד בעמו וכתוב (שם שם יז) ולא שם לו על פני חוץ לכך יתפלל האדם שכל הנקראים על שמו יחיו בהם מדות טובות האלה ולא אחת מן המדות הרעות ושלא יקראו ורעו על אותן שמדות הרעות תלויים בהן כיצד יראה האדם כשיש שני אחים וקראו שם בניהם ובנותיהם אחר שם פלוני אפילו אחר צדיק ומתו בלא תולדות או שהיו מן המדות הכתובים למעלה לרעה בהם אל יקראו יותר באותו השם או בשני אחים נתקיים למאן דאמר (ד) שנים לחוקה (ה) למאן דאמר שלשה לחוקה ויש פעמים שהאחים קוראים בשם אותו האיש ונכשלים ורעו או האחים [דף מ"ג] קראו בניהם אחר אביהם ומתו והבנות קראו בניהן וחיו.

שם.ד. (ב) ויש שם פלוני שכל המשפחה שלו ואם קראו זרעם בשמו מתו בלא תולדות ולא האריכו ימיהם ובכל אילו ענינים לנקבות ובשיראה החכם שכך הוא אל יאמר אקיים לאבותי שם שלא ישכח והוא רואה שנקראים אחרים ונכשלו הרי הוא על נושא על נפשו עון ואין אלו הרברים משום נחוש שהרי הראשונים היו קוראים זרעם שם המאורע ולא מתו אלא אם כן חטאו כער ואונן לכך יהיו צדיקים שזרעם מתים ולא מחמת עון אלא שאלו הרברים הויקו להם ואעפ"כ יש לאדם לחשוב שמא בעוני הוא וכל שמתים בניו ואחיו קראו בניהם אחר פלוני וחיו וזה קראו כמו כן ומתו הרי נגזר עליו. **שם.ה. (ב)** פעמים ששנו שם כמו (ג) . . . חשוב אם נגזר על פלוני הרי מתנוונה עד שערי מות (א) וקורא לו שם שנוי וחי כמו (רות ד יז) ילד בן לנעמי והוא בן רות כגון ראובן שיש לו בן ונוטה למות ויבא שמעון ויאמר לאביו ולאמו פלונית בן פלוני הא לכם שקל הא לכם ככר ובשר ויין ואני פודה את בניכם שיהא בני ויחיה כך עושים למי שאין מתקיימים לו בנים ואין בו משום נחוש.

שם.ו. (ג) אם ראתה אדם שבניו אין מתקיימים דע כי (א) ה' גורם להם אם אחיו קורין שם לבניהם אותו שם ולזה אין מתקיימים דע לך שהמקום גורם ויש לו לצאת ולילך למדינה אחרת.

שם.ז. (ג) כל שמוליד באותה מדינה שימותו יש לו לילך מאותה מדינה ואם יצא והלך במדינה אחרת והוליד ומתו הרי צריך קמיעה ויש שמתים כל זכרים ונשואיו נקבות ויש למפרע ויש לבדוק באשה כי רוב בנות אחר אמם אם האם מפלת נפלים כך בתה לכך יתפלל אדם שיתן לו הקב"ה אשה בת מדות ויבדוק אדם בכל אלה באמה או באחותיה של אמה וגם רוב זכרים אחר וקנים ורוב בנות אחר אמם ואם ישאל אדם עצה ממך אז תקיים לו מה שנאמר (ויקרא יט יד) ולפני עור לא תתן מכשול (שם שם יח) ואהבת לרעך כמוך פירוש שיתיעצהו לפי מה שנראה לך המוטב לו ולשם שמים. **שם.ח. (ו)** ודע כי מעט מצער ימצא (א) שיהיו ד' אחים או ד' אחיות בעיר אחת

(ב) כמ"ד. (ג) יכ"י מקום חלק כעך ו' מינוט (ג) כמ"ס. (ד) כמ"ו.

(ד) יבמות ס"ד ב'. (ה) צ"ל או שלשה למאן.

שם.ה. (ב) הסמ"ג עשין ס"י י"ז כתב: כלומר שאני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותו מעשה. ומוזכר שינוי השם בשו"ע אבן העזר ס"י קכ"ט ס"ח. ובתורת הדין ס"י רל"ד ובכינוי ירוחם נתיב כ"ח.

שם.ו. (ב) צ"ל השם.

שם.ח. (ב) בברכות מ"ד א': שמונים זוגות אחים כהנים נשואים לשמונים זוגות אחיות כהנות ובירושלמי תענית פ"ד ה"ה: שכולן נישאו בלילה אחד.

שנשואים שיחיו כלם לארך ימים על כן טוב להם שלא יהיו יחדו ורמו כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם.

שס"מ. (ב) רבי (א) יוחנן עבר בשוקא חמא חד מוכין אילן מלטומא אמר ליה מאן אלן מאן את חיי אמר ליה אין שבקיה ואול ליה בתר שעה עבר נביה אמר ליה ליהדר וצלי עליוהי דמן ההוא שעתא לא זבנית כלום אמר ליה שני אתרך פעמים ששינוי השם גורם פעמים ששינוי המקום גורם.

שע. מגלגלין חובה על ידי חייב (א) במקום אחד עשו מחלוקת וכאו פעם ראשונה ושנייה לעשות שלום ולא הועיל ופעם שלישית ולא יכלו לעשות שלום אמר החכם תשבו במקום אחר ועשו שלום אמרו לו למה אמר להם פעמים שהמקום גורם בין לעניין מיתה בין ללידה ופעמים יש בית שכל המשמש בו מיטתו האשה מתעברת באותו בית אע"פ שהלכה לבית אחר כיון שההריון לאותה בית לא יתקיימו אותם [בנים] כי בתשמיש תלוי ואע"פ שהלכה לבית אחר.

שע"א. (ג) והוא הפיל להם גורל וידו בקו וגוי' לדור ודור ישננו בה (ישעיה ל"ד יז) וכשבאים לתקן בתים ביער היתה מגפה ביושבים לפי שהמקום לשרים מיוחד וכל זמן שלא הורגלו בני אדם שם היו מתים שאלו לחכם מה לעשות אמר להם תבחרו לכם החלקה ותמדרו לארבע רוחות (א) ותשימו חבלים בהקף ותקחו עשרה וספר תורה וימתחו חבל על הקרקע באורך ויוליכו ספר תורה אצל החבל ביושר וילכו אחריו עשרה ואז יתחילו וכשהלכו אותה השורה ישימו אותו החבל ביושר שיהיו דריסת רגליהם מכוונת אצל דריסת שורה ראשונה וכן יעשו עד שיהא [ע"ב] הליכתם על פני כל הקרקע ולעולם ספר תורה הולך לפניהם ויאמרו בלכתם בכל שורה ברכת כהנים ושיר של פגעים ואותם פסוקים (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואחריו אותו פסוק (יחזקאל מה יב) והשקל עשרים גרה עשרים שקלים [וגוי'] עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם ואותו פסוק אחריו (דברים יא יב) ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה [וגוי'] מרשית השנה ועד אחרית שנה ואח"כ (ישעיה ס"ד) לא יאמר לך עוד עוובה ולא רצך לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא חפצי בה ולא רצך בעולה כי חפץ ה' בך וארצך תבעל ואחריו (שם מה יח) לא תהו בראה לשבת יצרה וכו' ואותו מומור (תהלים פ"ב) רצית ה' ארצך ויגמור עד שישבך דרך פעמיו ואח"כ אותו מומור (שם ס"ו ב) אלהים יחננו ויברכנו ויגמור ואותו פסוק (דברים כ"ח) יצו ה' אתך את הברכה באסמך וגוי' כן יאמרו על כל שורה ושורה ולא יניחו אם לא יהיה הליכתם על פני כל הקרקע ולבסוף יאמרו על דעת המקום ועל דעת התורה ועל ישראל השומרים אותה שלא יהא רשאי שום מויק ושום מזקת לבא במקום הזה מהיום ולעולם ואז יסורו מויקים מאותו מקום.

שע"ב. אם יש דבר בעיר ושמע שבעיר אחרת טוב לא ילכו שם שכן מלאך המות יש לו רשות כאשר מוצא בארץ ההיא אפילו נכרים וכששיירות הולכות מעיר שיש בה דבר לארץ אחרת היא לוקה אבל יחידים שילכו ואין דעתם בסתירה לא יויק ועושים חכמה כל מי שחפץ למלט נפשו שילך לארץ אחרת עד שתעצר המגפה וכלע המות לנצח.

שע"ג. אדם שאירע לבנו או לבתו שום רעה בדרך ימנע את בנו מלצאת בדרך ואם יש בנים לאותו שאירע לו רע אל ילכו כי כשיש רשות לסמן להויק

(ב) כע"ז. (ג) סוף סימן טע"ח.

שס"מ. (ב) ירושלמי שבת פ"ו ה"ט.

שע. (ב) שבת ל"ב א'.

שע"א. (ב) כעין זה במס' שמחות פ"ו.

באותו דרך יש לו רשות כמו כן באותו זמן משנה לשנה ובאותו עניין חולי ובאותו מין פורענות אם בדרך כמו כן אם בחרב הכל באותו עניין והוא (בראשית מר כח כט) ויצא האחד מאתי ואמר אך שרף שרף [ונו'] ולקחתם גם את זה מעם פני וקדרו אסון הרי האב והאחים צריכים להזהר.

שער. **ערום** ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו (משלי כב ג) ארונה היבוס ראה המלאך ונסתר בלעם עבר ונענש. אחד שראה עבירה נסתר ולא הגיד ושנים עברו ויכולים להתרות ולהעיד ולא העידו ונענשו לרחבעם אמר לו שמעיה (מלכים א' יב כד) אל תלחמו עם ישר' כי ממני היתה נסיבה ונסתר וכן (ישעיה כו כ) חבי כמעט רנע עד יעבר זעם ופתאים (במדבר יב מד) המעפילים עברו ונענשו. דוד ערום ונסתר מפני שאול ופתאים בימי שמואל נלקחה הארון.

שער. **מעשה** ברבי ובבחור אחד שעשו נישואין בשבת אחת ובאותו השבוע מת הבחור ובא המת לאמו בחלום ואמר לא הגיע זמן למות אלא הגיע זמן של רבי למות ואמר הקב"ה למלאך המות הבא לי אחד מן החתנים ועל רבי אמר ומלאך המות טעה שחיה אותו חתן הולך ברחובות לבדו ולקחו והויק לו כמו שאמרו חכמים (א) שחתן צריך שימור והמית אותו הבחור וכל אותן שנים שהיו לו לחיות נתנו לרבי לפי שלא היה רגון ולא ציער אדם ומוחל לכל כעסו ושומע חרפתו ואינו משיב ומעביר על מידותיו ומעורב עם הבריות.

שעו. (ב) **ערישא** (א) דגרא אין ניהוש מפני כי ידוע להם שיש השומר לאדם כמו שאמרו (ב) רוח הטומאה שורה על הירים (ג) ותחת המיטה לא יתן אדם מאכל

כי (ד) רוח הטומאה שם כל זה איננו ניהוש כי ידוע הוא ובמקום המקפידים.

שעו. (ג) **כל** הניתושים כנגד המקפידים נויס (ג) שקורין לבניהם בשם אביהם ואין בכך כלום (א) והיהודים הם מקפידים על כך (ב) ויש מקומות שאין קורין אותן אחר שמות החיים אלא אחר שכבר מתו וכל (ד) דבר שהוא שלש פעמים אע"פ שאין ניהוש יש סימן דונמת עד ועונן וכת' (בראשית לח יא) פן ימות גם הוא כאחיו וכת' (שיר ד יב) נן נעול גל נעול מעין חתום (ג) מעיין גורם פעמים שלש עם גבר (ד) אבל לחמישי אינו מויק.

(ה) מ"מ. (ז) נדפס מ"ע אבל לא נכתו בו אלא ד' טינות הכלשונות. (ג) מ"ס. (ד) מ"ס. (ה)

שעו. (ה) **כרכות** נ"ד ב'.

שעו. (ה) מועד קטן כ"ז א' נדרים נ"ז א' ובסנהדרין כ' א' ולפינו ערסא, הגה במ"ק פירש"י: מטה שמחידים אותה למזל טוב, ובסנהדרין פירש"י: אלא למזל הבית מונחין משום ניהוש גרא מול וכן פירשו הרא"ש והר"ן בנדרים. ויעיין רש"י ישעיה ס"ה י"א ובשבת ס"ז ב': האומר גר גדי וסניק לא יש בו משום דרכי האמורי, והרמב"ם בפירושו למשניות בנדרים שם לא הזכיר ממוזל כלל, כי לשעמיה אזול שכתב באגרתו לחכמי מרשוליא: דעו רבותי! שכל אותם דברים של גזירת הכבשים כו' אינם דברי חכמה כלל אלא טפשות כו' ולעולם אל ישליך דעתו אחריו כי העינים הם לפניו ולא לאחר. (ג) שבת ק"ט א'. ולפינו "רוח רעה" (ג) פסחים ק"ב א'. (ד) לפינו שם רוח רעה.

שעו. (ה) מצינו כי אחב"י לא הקפידו ע"ז דאיתא בירושלמי נזיר פ"ד ה"ז מעשה בי ר' חנינא בן חנינא שהדירו אביו ובבבלי עירובין פ"ה ב' בוגנים בן בוגנים ומוכח שם פ"ו א' כי אביו היה בחיים, הרי דאביו היה עדין קיים בחיי בנו ואע"פ"כ נקרא בשם אחר, ובכתובים אחרונים ספר טוביה פירש' א' פסוק יו"ד: ויהי כי גדל טוביה ויקח אשה מבשפתו ושמה חנה ויולד בן ויקרא אותו בשמו טוביה. כן מצינו כי בן בחו של ר' יהודה הלוי היה נקרא יהודה כשם אביו וע"ז מוסב השיר של ר"ה בדיוואן של שר"ל סי' ט"ז: "ואיך ישכת יהודה את יהודה?" גם בחשובות רשב"ש סימן רצ"א כתב: שרצו לקרות לנכד הרמב"ן משה בחיי הרמב"ן, רק הוא רצה יותר בשם יונה, יתר על כן מספר הנוסע ר"י ספיר בספרו אבן ספיר חלק ראשון דף נ"א א' "זאת מנהגם (של אנשי תימן) לסגולה מו אשר לא יתקיימו בניו רח"ל. וקראו לבנו בחיי כשמו". (ג) בשבת קל"ד א': והיו קוראים שמו נתן הבבלי על שמו וכן הוא בירושלמי יבמות פ"ו ה"ז ובבא מציעא פ"ד ב': ואסוקי להו אלעזר על שמיה, ור' אלעזר היה עדיין בחיים ובאבות דרבי נתן פ"ב: שאלמלא אהרן לא בא זה לעולם כו' היו קוראין שם הילד על שמו ובמסכת כלה רבתי פ"ג: שמונים אלה בחורים קוראים בשם אהרן יצאו אחרי משהו. (ג) יבמות ס"ד א'. (ד) זהו דעת עצמו ולא מצינו מקור לזה.

שע.ח. (ב) כי (יחזקאל ז' כה) קפדה בא ובקשו שלום ואין מכאן (א) כל דקפיד קפדי בהרי ומתוך שאין אדם יכול להוחר בהקפדות נכשל.

שע.ט. שיבה נקראת שישוב בתשובה ובעל שיבה יש בשיבה ובעל שיבה אוהב שיבה ולא עמידה והולך מעט ואומר נשוב כבר יגיע אני נשוב אני עייף ומשיב אל לבו כבר קרוב לשוב אל עפרו ואל עפר ישוב לפי שכתוב [דף מ"ד] (דברים יט יז) ועמדו שני האנשים אם בני שיבה בחלשות או זקנים והיו יושבים בדין בחורים או תלמידים חכמים וישיבום. (איוב לו ז) כי לשלג יאמר הוי ארץ שלג זו שיבה הוא כתיב הוא והארץ שוין כי הירק צומח מן הארץ ולאחר שכבר הביא זרע מתלבן וכן אילן שמתלבן תשש כחו ומתייבש כך בעלי השיבה לכך נקרא שיבה (א) לכל טיפה של שלג ו' קרנות ומחשבת שיבה ששה כי אומר (תהלים קל"ז ז) אנה אלך מרוחק לארבע רוחות (שם שם ג) ארחי ורבעי וזית (שם שם ח) אם אסך שמים וגו' ואציעה שאול וכת' (יחזקאל לו ט) מארבע רוחות באי הרוח הכחור קומתו וקופה כי לא יחשוב שבקרוב ימות וישוב לאדמתו והשיבה ראשו כפוף כי קרוב ישוב לאדמתו (ב) כל שנברא בששה ימים נברא משלג ודי' רוחות ומעלה ומטה וששה קרנות של שלג מעיד עליו ימי בראשית ועוד כי לשלג יאמר הוי ארץ נשם ב' מטר ג' ונשם ד' ונשם ה' מטרות הרי ו' טפין של שלג כגרים וכת' (במדבר יב י) מצרעת כשלג (תהלים קמו טו) הנתן שלג בצמר (ג) שניהם מראות ננעים ולמה מטמא באהל כסומאת מת (ד) כיג' יש מין מויק שקורין אותו (ד) דרגון כלשון יון אם יכוהו בחרב לא ינוק אבל כיוצא בו שנולד מן דרגון והיה שם אחד שנולד מבית המלך ומדרגון מין שיר אמר אותו דרגון שהיה בועל אשת המלך איני מתירא אלא מאותו דרגון בן בת המלך ואותו היה בבית הסוהר אמר המלך לאותו בן בת המלך אניה אותך בן חורין וצא מן הסוהר הלך ולקח חרב אביו וישב תחת המטה של אשת המלך מיד אותו חשר הריח אמר אני מריח ממי שאני ירא אמר אעפ"כ לא אניה מלבעול הלך ובעל וזה שתחת המטה יצא להמתין לאחר ששימש וירד מן המטה הכהו ועשה בו חבורה אחת אמר אותו השיד הכני פעם שניה כי מי שפעם אחת יכהו ימות ואם ישנה להכותו יהיה ויעשה לכמה ראשים ויעשה לכמה נזק אמר המכה אותו פעם אחת ילדתיני אמי ולא שתים לכך לא אבך עוד ואשת המלך יצאה וזה המוכה אותו הבעל מת ונפח בשרו עד שנתמלא כל החדר שלא יכולים להוציאו דרך הפתח וציוה המלך לשבר נג של החדר וחתכוהו חתיכות חתיכות וטענו כמה עגלות מלאות מבשר דרגון ופגוהו משם והמלכה לא אמרה אותו דרגון בעל אותי כי אז המלך היה מת והיא היתה יורדת ודלה ועניה ואין לה הצלחה כל ימיה אבל אמרה בדמות המלך בא ועטרת מלכות בראשו כך מנהגו מתחלה בדמות הבעל נראה לאשתו והוא דרגון כשהוא במקומו או בתוך בית לא יזיק אבל כשהוא יוצא נשרף המקום וכשיש רעמים וברקים הוא בורח אם יכול יכרח בבית אצל אדם או ינצל ואז נלחמים ומורים חצים מיני מויקים בשעת ברקים ורעמים ובני אדם יש שנוזקים בשעת ברק ורעמים כגון שמכסה על פניהם בשעת לידה צריכים או שימור מברק ורעם סוף דבר אין מויקים מתגרים אלא כמי שמתגרה בהם כגון שכתב הוא או אבותיו קמיעות או עסק בהשבעות או בכשפים

(ב) כדמס. סי' מ"ט. (ג) כ"י מקום חלק כענך ח"י מינוס. (ד) מס"ט.

שע.ח. (ב) פסחים ק"י א'.

שע.ט. (ה) הרי' אלבו בהקדמתו לס' העקרים כתב: כי הדבורה בונה בתיה בתמונת הששיות כו' ללהיותה דומה לעגולה שהיא התמונה הטבעית. (ז) חזר ועשאו שלג חזר ועשאו ארץ כי לשלג יאמר הוי ארץ ירושלמי חגיגה פ"ב ת"א ובפרקי דר"א פ"ג מאיזה מקום נבראת משלג שחת כסא הכבוד לקח וורק על המים ונעשה ארץ. (ג) שבועות ב' א'. (ד) בירושלמי שבת פ"ז: דרגי דרגיבת משום דרכי האמורי.

ספר חמידים

או בשאלת חלום לכך לא יעסוק אדם בהם ולא יאמר אעשה בשביל פיקוח נפש בהשבעות או קמיעות כי אין זה חכמה כי מקצר אדם חייו ורעו ואין דוחין נפש מפני נפש וכתוב (דברים יח ג) תמים תהיה עם ה' אלהיך אין לאדם אלא בתפילה על הכל:

שפ. ב. הנדה אמרו במקום אחד היו נשים הרבה ומעט מהם הרות ובמקום אחר כמעט כולם הרות שאלו לחנם ואמר החכם דעו כי חקרתי כי במקום שמעוברות כי המילדות הולכות עם הנשים לבית הטבילה ושמחות שהנשים מתעברות אבל במקום שאין נשים רבות מעוברות כי ההולכות עם הנשים לבית הטבילה אינן מילדות ומכשפות הנשים שלא תהיינה הרות ותדיר תהיינה נדות ותדיר טובלות ונותנות להן שכר לכך צריך לברור להן אשה כשרה ונאמנת להאמין לה אם טובלת כהלכה וצדקת שלא תכשף כדי שתהיינה הרות כי בדבר מועט יכולין לכשף:

שפא. מי שיש לו עבד או שפחה ומאיים ומנום אם לא יעשהו בן חורין יכשפם מוטב שישחררם שהרי מחללין שבת בשביל ספק נפשות ועוד זה עשה אינו כמו עשה אחר שהרי (א) כשלא היו עשרה לר' אליעזר שחרר עבדו ועוד אם (ב) הניח תפילין העבד (ג) או מכרו בדבר מועט או אומרים יצא לחירות. אע"פ שאמרו [ע"ב] (דברים ז ב) ולא תחנם (ד) לא תתן להם מתנת חנם. אם יש מכשף או מכשפת מבקשים ממנו אל ימנע מליתן להם פשוט או שנים כרי שלא יכשפנו כמו שנותנים לשדים כרי שלא יעשו להם רעה ולמשונעים:

שפ. ב. למה החלום בא ברוב עניין וכשפותרין לו מעניינו (א) הולך אחר הפה כי לא יבא על האדם דבר בין טוב בין רע אם לא יראה בחלום קודם מעין דוגמא ואין האדם זוכה שיראה בחלום לדוגמא העתיד להיות כהווייתו כלי ספק ונימוס כי אין אמיתים המחשבות וכשאדם ישן מתעוררים עם דברי המלאך ולכך הולכים אחר הפה שנפתרין מעניינו ואמ' (ב) חלום אחד מששים לנבואה וכתוב (הושע יא) וביד הנביאים אדמה וכתוב (ירמיה א יא) מקל שקד אני רואה (שם שם יב) כי שוקד אני על דברי לעשותו על ידי משל יבין לב האדם לכך (במדבר כד ג) וישא משלו ויאמר וכתוב (משלי א ו) להבין משל ומליצה ובחלום הנביאים לא היתה מחשבתם מתעוררת ולא דברי שר אבל בחלומות בני אדם מתעוררים דברי השר שאם אדם צריך לנקבו בחלומי נראה כיעף ויגע וכן מי שאכל מאכל ששמו פלסלין ושתה משקה והיה מהרהר אחר אשה ובתוך כך ישן הרי חולם כאילו שחק ומשמש עם אשה וכן כל שנכספה נפשו למקום או לעשות דבר אחד וכל נפשו שם בחלומי יראה מאותה דוגמא וכל אלה חלומות וכיוצא בהן אינן מחלומות שמגיד המלאך אלא מתוך הרהורין רואה אף בחלומי דוגמתן ועליהם נאמר (זכריה י ב) וחלומות השוא ידברו אבל חלומות פתאום שדומה כאשה באה בפניו ולא שחק עמה קודם לכן ולא הרהר אחריה וכל החלום שמחמת שר ורוח אין האדם ישן בחזק אלא עיניו כאילו הם סגורות וחושב מחשבות כי השר אינו נכנס במחשבה אלא מלחש באונו בתוך עומק חור האוזן ומי שרוצ' להכיר האמת בשחרית ילחוש באוזן האדם קטן מה שיודע מה שחביב לו ויהיה נראה לו בחלומי כאילו חולם מעין מה שמלחש באוזנו ומקיץ כך השר מלחש והאדם חפץ להקיץ והוא מנפח לפני נחיריו ופיו ואין הדעת יכול לשוב האדם על מכוונתו והוא בדעתו כאדם ער וכל

(ב) מעי'. (ג) נדפס מע"ב.

שפא. (ב) ברכות מ"ז ב'. (ג) גיטין מ' א'. (ג) אולי מדמה רבנו למפקיר עבדו שם ל"ח ב' אולם קו"ל דאין אונאה לעבדים ב"מ ג' א' וצ"ע. (ד) עבודה זרה כ' א'.
שפ. ב. (א) ברכות נ"ה ב'. (ג) שם נ"ז ב'.

אילו החלומות מחמת שר ועליהם נאמר (ירמיה כג כח) מה לתבן את הבר כי אין בהם ממש אבל חלום שעל ידי מלאך אע"פ שלא הרהר ודבר בעת שקרוב להקיץ או המלאך . (ב) להגיד לו כי כבר פסקו מחשבותיו והרהוריו ופעמים בתחילת הלילה או בחצי הלילה ואין אותו חלום מעורב בחלום אחר וגם אין האדם חושב על המראה שרואה ואם מחשב המחשבה אינה מחמת מלאך ולא יתקיים המחשבה ולא החלום כי דומה למי שהשליך דבר עגול ומגלגל מעצמו במקום שאין המשליך מכוין ועל החלומות של מלאך נאמר (במדבר יב ו) בחלום אדבר בו כי המלאך מדבר בתוך מחשבות האדם כמוליך עוור ומה שאמרתי כמוליך עוור שמחשב פעמים אמת פעמים שקר כך האדם בחלומו ואל תתמה שהרי אפילו ער הקב"ה משה הלב שהאדם מחשב לשקר ולכל מה שחפץ הקב"ה שנאמר (משלי כא א) פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ ישנו וכתוב לבני רחבעם (דה"ב לד טו) כי היתה נסבה שגשגתה רחבעם שלא שמע לעצת הזקנים וכן כתיב (מ"א כב כ) מי יפתה את אחאב הרי שהמלאך משה המחשבה להרהר אחר אותו דבר שגוור הקב"ה וכל שכן כשהוא ישן שאין הרעת מכוונת על הלב שהרי אומר (תהלים טז ו) אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי מכלל שבלילה בחלום (ג) הכליות יועצות לכן אין בחלום דעת האדם אלא כמו עוור וילד פעמים חושב אמת פעמים שקר ורוב מחשבותם אינם מכוונות.

שפ"ג. (ג) מה שמראין לאדם בחלום כאדם בא מחדש בין עם שלא יבינו לשונו ואם ידברו לו לא יבין לכך מרמזי לו במראות בדמיונות כמו אותם שמרמזים לחרש שאינו שומע וכמו (א) רבי לשלוחי אנטונינוס כוסברתא חסא ועל ידי פוגלא כך מראים בחלום והנבון ידע מה מראים לו ועל מה הראוי לו כן וכל דבר (ב) מענה מה שרואה פתרונו:

שפ"ד. העולם הזה כנגד העולם הבא כמו ישן כנגד ער ובחלום אין אדם מתבייש שאלו היה באדם דעת בחלומו להתבייש לא היה נראה לו כאילו היה שוכב עם אשה ומשחק עמה ולא עושה דברים שמתבייש בהן כשהוא [דף מ"ה] ער אלא לפי שהחלומות הרהורין ואדם מהרהר ואינו מתבייש מן ההרהורין לפי שאין אדם יודע מה שחבירו מהרהר לפיכך לא יתבייש אף בחלום ומי שירא שמים ביותר שירא מן הקב"ה להרהר דבר רע כמו כן הוא בחלומו כך נראה לו כמו שאומר (יחזקאל ד יד) נפשי לא מטומאה (א) שהרי לא הרהרתי ביום לפיכך לא ראיתי קרי בלילה ומה: (ב) שאמרו מי שבא על אשת איש בחלום הרי הוא בן העולם הבא והוא שלא הירדה קודם לכן אחריה וגם אחר כך לא ישחק עמה הרי החלום על ידי מלאך וכשם שאין בשת לחולם כך אין בשת לרשעים בעולם הזה על מעשיהם שנאמר (ירמיה ו טו) גם כוש לא יבוש וגם הכלים לא ידעו. כל אותם שמהרהרים ואין מבטלים הרהורם בתורה או בשאר דברים הקב"ה לעתיד לבא ישבר לבם:

שפ"ה. כל ימי עני רעים (משלי טו טו) שמתענה על חלומות ויותר חולם ממה שמקפיד על חלומות ולמה יראו לו כדי שיעצער והצדיק כשמצטער משיבין לעולם בזכותו ולו משיבין לעולם הבא (שם יד כג) בכל עצב יהיה מותר (שם טו טו) וטוב (א) לו משתה תמיד שאינו מקפיד וטוב חולם [אם] לא יקפיד והוא שמח:

(ב) מקום חלק כ"י כעקב ב' סנות. מכלן וליכך מכלל כנדפס ס"ט. (ג) ס"ח. (ד) ס"ח.

שפ"ג. (א) עבודה זרה י"ב. (ב) צ"ל מעין מה שראה הוא פתרונו.
שפ"ד. (א) חולין ל"ז ב'. (ב) ברכות נ"ז א'.
שפ"ה. (א) צ"ל לב.

ספר חסידים

שפ.ו. (ב) אם בחלום אמרו בשורה טובה או אפילו אליהו או מלאך לא (ג) יגלה לאשתו שמא תגיד לאחרים ואין רגילים לעשות נסים בנלוי ולכן הוצרך פעם שניה לומר (בראשית יח יד) ולשרה בן:

שפ.ז. (ג) אל יגיד אדם את חלומו לשאינו אוהבו אלא לירא חטא וחכם וכן אל ישאל עצה משונאו ולא יאמר חלום ראובן לשמעון כשאינו אוהבו משום (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך:

שפ.ח. לא יברך אדם לרשע המקום יאריך ימיו ושנותיו אלא אם כן ישוב ממעשיו ולא יפתור לו חלומותיו לומר לו שימלא הקב"ה שאילותיו כי רעה בלבו וכתוב (משלי כו יד) מברך רעהו בקול גדול בברך השכים קללה תחשב לו וכתוב (מיכה ב א) [באור הבוקר] יעשוה וכתוב (ישעיה מח כב) אין שלום אמר ה' לרשעים (תהלים קיט קסה) שלום רב לאהבי תורתך: (משלי כו א) כשלג בקיץ וכמטר בקציר כך לא נאזה לכסיל כבוד כשם שאסור להתפלל בקציר על המטר כך אסור להתפלל ולברך לרשע לומר המקום יברךך ולכן סמך קללת חנם מי שראוי לקללה אסור לברכו וכל שכן שלא יקלל מי שראוי לברכה:

שפ.ט. גלח אחר סיפר את חלומו ליהודי אחר פתר לו זהו שיתנו לך כמה בתי תועבות בידך וינבא בהם ויורה להם חוקות הגוים אמר לו חבירו יהודי כיון שהחלומות אחר הפה הולכים הרי על פיך יעבור ע"ז (ויקרא יט יד) ולפני עור לא תתן מכשול אמי ליה והלא בלא זה מנבא לע"ז אבל מי שפותר ליהודי שיחטא כאילו החטיאו וזהו (ישעיה כט כא) מחטיאי אדם בדבר אע"פ שהפותר חכם ויודע אע"פ שלא יפתור יתקיים כך אע"פ לא יפתור שיבא לידי עון:

שפ.י. חלום שאדם רואה באחרונה קרוב להיות תחלה ומה שרואה בתחלת לילה יתקיים באחרונה:

שפ.יא. (א) אין דבר בעולם שהיה לו לאדם אלא בגזירת הקב"ה לכן צריך אדם לבקש רחמים על כל דבר וכל אשר יגזור הקב"ה עליו שיתגלגל שיהא לשם שמים שנאמר (עמוס ג ו) אם תהיה רעה בעיר וה' לא עשה אלא ודאי עשה לכן יבקש על כל דבר שיעבור עליו ויזהר אדם בבקשתו כיצד יתפלל שלא יכשל בתפלתו יש (ו) אדם ששונא לאשתו (א) לו יתכן לבקש להקב"ה שיחפוך לבה לאהבה אותו או שתשא חן וחסד לפניו שתאהבו והוא יאהב אותה:

שפ.יב. (ז) ואם יש לו שונא ישראל שאינו מחטיא את הרבים ומריע לו יבקש להקב"ה להושיעו ולהשלימו כי יש שונא את חבירו וחבירו תובע את עלבונו ומתחנן על מיתתו ואחר כך מתחרט זה אם מת ומשלים עמו ונעשו אוהבים ראה שביקש להענישו ומתחרט לכן יתפלל שיחפוך לבו להשלים עמו ואם כבר עשה לו רעה שאינו יכול למחול לו אל ימהר להתפלל להעניש חבירו אלא ימוד עצמו אם בדין מענישו אם יבא ויניע עצמו לידי כך שיעשה לאחרים ויראה את הנולד שמא הוא או זרעו יעשו [ע"ב] לאחרים אותה רעה ודין הוא שיענישו הוא וזרעו על אותו דבר שהתפלל שיעניש חבירו על ידי תחינתו. אם (ס) חלה שום אדם אל יתלה זה חולי מחמת מאכל ומשקה בא חוליו ולא ה' פעל כל זאת ואפילו חבלוהו בני אדם רעים אלא ייחוד עונותיו גרמו לו שהרי כתיב (זכריה ח י) ואשלח את כל האדם איש ברעהו (עמוס ג ו) אם תהיה רעה

(ח) תחי'. (ג) כעין זה לקמן תתשס"ט. (ב) תחי'. (ד) כנענס תחי' וכפול כעין תתקי"ח וכנענס כפול כפי' תתקי"ח. (ה) תשע"ט. (ו) תש"י. (ז) תש"י. (ח) תש"י.

שפ.יא. (ב) חסרון יש כאן וצ"ל לא יתכן שיובקש מח' שיתן לו אשה אחרת אלא יבקש מהקב"ה שיחפך לבו כו'.

בעיר וה' לא עשה ואומר (בראשית מב כח) מה זאת עשה אלהים לנו לכך יתפלל אדם על כל מיני פגעים מנגעי שמים ומנגעי אדם:

שצג. ב) אל יהא אדם מבקש צרכיו תחלה עד שיבקש על חפצי שמים [ואח"כ] על עצמו שהרי תחלה תקנו אתה חונן ואחר כך השיבנו אבינו לתורתך ואחר כך סלח לנו ואחר כך צרכיו:

שצד. ג) יש שמתפלל על אחרים ונענה ועל עצמו ואינו נענה והרי אמרו (א) כל המתפלל על אחרים גם חפצו תהא נעשה כאברהם אבינו שהתפלל בעד אבימלך וסמך ליה (בראשית כא ב) ותלד שרה וכן (איוב מב י) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו ואיך נאמר יש שמתפלל על אחרים ונענה ועל עצמו ולא נענה אלא כך מצינו (ב) בר' חייא שלא לקה פשתן בארץ ישראל משעלה ר' חייא ונהפך שפשתנו של ר' חייא לקה ובכות ר' חייא שלא לקה פשתנו של אחרים והמתפלל על אחרים ותפלתו נשמעת ועליו לא יועיל משום (ג) שאין חבוש מתיר את עצמו שנאמר (ישעיה סג ט) בכל צרתם לו צר והוצרך מלאך פניו להושיעם אם כן והלא לאברהם ולאיוב הועיל שנתפללו על אחרים שאני התם שהיו כשונאים שהיו ראויים לשמוח על מפלתם כאברהם על מפלת אבימלך והתפלל ובאיוב כתיב (איוב מז ד) לו יש נפשכם תחת נפשי ועל כל זאת התפלל עליהם זו היא מדה יתרה אבל מפני שישראל ערכים זה בזה לכך כשצער בא על אחר חייבים כלם להצטער ולהתפלל שנאמר (תהלים לה יג) ואני בחלותם לבושי שק וכתיב (שם שם) ותפילתי אל חיקי תשוב ואם לא היה מתפלל היה חוטא שנאמר (ש"א יב כג) גם אנכי חלילה לי מחטא אל ה' מחלל להתפלל בעדכם ודוקא כשנשמעים לו שהרי סמך לו (שם שם) והוריתי אתכם (ד) את אשר תעשון בדרך הטובה והישרה (שם שם כד) אך יראו את ה' ועבדתם אותו באמת שהרי הנביא צריך לומר בתפלתו רבונו של עולם כבר שמעו לי מה שהוריתי אותם לעשות רצונך גם אתה תעשה חפצי שנאמר (דברים כו יד, טו) עשיתי ככל אשר צויתני השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך כו' עשיתי את שלי ואתה תעשה את שלך וכן (ג) כל הנביאים קודם שהיו מתפללים על ישראל היו ישראל מבקשים לנביאים תתפללו עלינו והנביאים היו אומרים תעשו תשובה ונתפלל עליכם והיו אומרים תהיה אתה דיין ותשפוט אם שומעים לו אז מתפלל עליהם ואז הקב"ה עונה להם וכל מי שאינו עושה בזה הענין אמור לעבור להתפלל בשביל ישראל. בזמן ד' שמתענין על דבר אחד כגון בתענית ובשני וחמישי אחר יום טוב או בין ראש השנה ליום הכפורים ויום הכפורים עצמו אלא בזה הענין או בשביל גורא או בשביל מגפה שמבקשים לצדיק גמור שיתפלל עליהם צריך לצדיק לחקור איזו עבירה יש ביניהם ויאמר אם אתם חפצים שאתפלל עליכם נתקן אותו עון תחלה ואם אינם נשמעים לו אל יתפלל עליהם כי יותר עון הוא שיתפלל והעון בידם ואם יהיה שום דבר בעיר יאמרו מה הועיל לנו אותו צדיק כמו שאמרו (ה) לרבי חנינא רבי יהושע צלי ואתי משרא ואתה עוצר לנו את המטר אחר כך התפלל הוא ור' יהושע בן לוי ולא בא גשם אמר להם לא רבי יהושע מביא גשמים ולא אני עוצר גשמים (ו) אלא כשר' יהושע בן לוי רואה שום עבירה בהם מוכיחם אבל אני צועק ואינכם שומעים לי ואתם צדיקים שלא הורגלו להתפלל לא יתכן שיתפללו ביוה"כ אם לא עשו כמו שאמרנו ואם יתפללו להתפחד כל השנה כולה אבל לחזונים לא יזיק כי הורגלו:

ב) תשכ"ג. ג) תשכ"ד. ד) תשכ"ה. ד) תשכ"ו.

שצד. ב) בב"ק צ"ב א'. (ג) חולין פ"ה א'. (ד) ברכות ה' ב'. (ה) ג' תיבות אלו אינן בפסוק. (ו) תענית כ"ה א' ולפינו ר' חמא בר חנינא. (ז) זהו דברי רבינו המחבר מרעת עצמו.

ספר חסידים

שצח. (ב) ומעשה היה בזמן שהיה רגיל להתפלל ביום הכפורים והיה אומר לוקני העיר דעו לכם מה שאני מתפלל כי יודע אני שאין יכולין כמותי ואני יודע שהקב"ה הפיץ בתפילתי והכל הכירו בו שאינו מתנאה פעם אחת לא היה הזקן בעיר כי הלך כסחורה והתפלל אחר ביום הכפורים והזקן דאג כל אותה השנה ובאותה שנה מת לו בן גדול כי כל מצוה שאדם רגיל [רף מ"ן] לעשותה ועוובה (א) מקפידין עליו ומי שאינו רגיל לוקה כמו שכתבנו למעלה ועוד נסמכים העולם על תפלתם כאשר שומנה המן כדי שיהיו סבורים שאינה רוצה לסייעם כדי שיצטוו ויתפללו בנוונה כך צדיק נמור שאינו רגיל להתפלל ביום הכפורים והתפלל ולא עשה סייג נסמכים על תפלתו כמו שג' אמר (ירמיה ז ד) היכל ה' היכל ה' היכל ה' ג' רגלים שאנו עולים יגן עליהם ובידם עבירות:

שצו. שמונה עשר פעמים אהבה בשיר השירים כנגד שמונה עשרה ברכות:

שצו. (ג) אחד זקן הגון היה רגיל להתפלל ביום הכפורים שנה אחת לא היה לו חזק לעמוד אמרו מקצתם כיון שאין לנו כיוצא בו מוטב שיתפלל בישיבה אמרו הזקנים כיון שאינו יכול לעמוד יתפלל אחר אע"פ שאינו כך הגון פן ילמדו אחרים ממנו ויתפללו מיושב ואשר כתב (ש"ב ז יח) וישב לפני ה' יישב לבו בתפלה (א) ובמכילתי (ב) (שמות יז ב) ויקחו אבן וישימו תחתיו ויקחו אבן אלו האבות וישימו תחתיו אלו מעשה האבות וישב עליה אלו האמהות הרי לא ישב ממש:

שצח. יש חסידים שמתפללים על בני אדם ותפילתם נשמעת וכשמתפללים על עצמם אין תפילתם נשמעת ולא עוד אלא ימצאו צרות רבות ורעות ושאלתם נהפך להם מפני שיהא זכותו כפול כמשה רבינו שהתפלל על ישראל ונענה ועל עצמו לא נענה כדי שיהא שכרו כפול לעתיד לבוא שלא יהרהר על הקב"ה ועוד פעמים לא נגזר לעשות מה שהצדיק שואל כמו למשה וזהו לא יתכן שיהא לאיבוד צער בקשותיו אלא משלמים לזרעו כמו (א) למשה הקרן ולזרעו הפרי (רד"א כג יז) ובני רחביה רבו למעלה מן ששים רבוא:

שצמ. כל אדם ששרוי בצער יתפלל בעד כל צדיק שהוא בצער שיושיעם הקב"ה (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך ואפילו אין שרוי בצער יתפלל על כל צער של צדיקים והקב"ה יושיע אותו מאותו צער שהתפלל על אחרים ואם התפלל ולא נענה אל יחשוב איך נעשה לי כך וכן אדם שנתן עיצה טובה לשם שמים ונהפך לרעה ובא לידי תקלה אל יהרהר למה עשה הקב"ה לי כך על ידי שמא עון אותו היועץ גרם או עון שואל את העיצה שהרי אמרו (א) (תהלים י ה) מרם משפטך מנגדו שווכה בדין וטועה החכם ומנא לן שצריך אדם לומר (ב) כל דעבד רחמנא לטב שנאמר (בראשית נ כ) אלהים חשבה לטובה ואם תאמר לפי שכבר ראה יוסף שנעשה לטובה אבל לאחר שנעשה לו רעה קודם שידע אם לטובה הרי כתיב (ישעיה מ כז) נסתרה דרכי מה' ונאמר לו (שם שם) למה תאמר יעקב וכתיב (איוב ב י) גם את הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל וג' דע אם צדיק שרוי בצער ואינו יודע למה באיזה עון בידוע שיש צדיקים ששרויים בצער ומן השמים מצערים את זה בעבור להקל מן הצדיקים הצער או בכל צרתם לו צר אע"פ שהוא במקום אחר ואינו יודע שאילו שרויים בצער:

(ב) פסוקי. (ג) פסוקי.

שצח. (ב) ענין שו"ע או"ח סי' קנ"ז סעיף י"ז וכ"ב.
(ב) ילקוט שמואל רמז קמ"ז: ויבא המלך דוד וישב לפני ה' מאתר שישב עצמו וכיון את דעתו בו והוא מירושלמי סוטה פ"ז ה"ז (ג) בשלח מסכת דעמלק פרשה א' ולפנינו ויקח אבן וישימו תחתיו אלו מעשה אבות וישב עליה אלו מעשה אמהות.

שצח. (ב) ברכות ז' א'.
שצמ. (ב) שם ז' ב'. (ג) שם ס' ב'.